Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044 250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för Kandidatexamen i kriminologi
VT 2021
Fakulteten för hälsovetenskap

Den sociala nödvändigheten av narkotikabruk

En kritisk diskursanalys av samhällsdebatter

Sebastian Näsström och Camilla Sjöberg

Författare
Sebastian Näsström och Camilla Sjöberg.

Titel
Den sociala nödvändigheten av narkotikabruk. En kritisk diskursanalys av samhällsdebatter.

Engelsk titel
The social necessity of illegal drug use. A critical discourse analysis of public debates.

Handledare
Joakim Thelander.

Examinator
Miguel Inzunza

Sammanfattning
Den här studien undersöker argument som tas upp i debatten om narkotikabruket. Studiens fokus ligger på argumenten som upprätthåller kriminaliseringen av narkotikabruk. Det finns inga substantiella evidens för att den här kriminaliseringen har haft den effekt som var tänkt, men regeringen har uttryckt att de inte vill utreda frågan. Enligt sociologerna Èmile Durkheim och Randall Collins finns det en social nödvändighet av brott; brottsligheten är en naturlig funktion av ett regelstyrt samhälle. Brottslighet aktualiseras genom kriminaliseringar och fungerar som moralbildande genom att det stärker de normativa övertygelserna hos de individer i samhället som inte begår brott. På så sätt handlar lagar, brott och straff mer om att stärka sammanhållningen i samhället än om att straffa brottslingar. Den här studien använder en kritisk diskursanalytisk metod - Norman Faircloughs argumentationsanalys och dialektala utvärdering - för att analysera argument från tre nutida samhällsdebatter, hämtade från SVT och Youtube, och förklara deras moraliska funktioner. Resultatet visar att argumenten som legitimerar kriminaliseringen av narkotikabruk inte är logiska. Dessa argument avfärdar det som motstrider dem samtidigt som de rättfärdigar sig själva på godtyckliga grunder. Argumenten verkar heller inte anta ett opersonligt förhållningssätt till eventuella problematiseringar med kriminaliseringen och dess effekter, utan verkar i första hand syfta till att upprätthålla de moraliska och politiska övertygelserna bakom kriminaliseringen.

Ämnesord
Narkotikabruk, kriminalisering, avkriminalisering, narkotikapolitik, moral, diskursanalys, Durkheim.

Author
Sebastian Näsström and Camilla Sjöberg.

Title
The social necessity of illegal drug use. A critical discourse analysis of public debates.

Supervisor
Joakim Thelander.

Examiner
Miguel Inzunza

Abstract
This study explores the arguments stated about drug use in public debates, in particular arguments that perpetuate the criminalization of drug use. Even though there aren't any substantial evidence that the criminalization of drug use has had the effect it was intended to have, the Swedish government has stated that they don't intend to evaluate this matter. According to sociologists Èmile Durkheim och Randall Collins there's a social necessity of crime; delinquency is a natural phenomenon in a policy regulated society. Crime reinforces the moral standards within noncriminal individuals by operating as a moral producing idea. Laws, crime and punishment aren't as much about punishing the perpetrator per se, but more about emphasizing and reinforcing social sentiments and solidarity. By using critical discourse analysis - Norman Fairclough's argumentation analysis och dialectical evaluation - this study analyzes arguments from three contemporary public debates, from SVT and Youtube, and tries to explain their moral functions. The result shows that the arguments upholding the criminalization of drug use aren't logical. These arguments reject counterclaims whilst justifying themselves on arbitrary grounds. Moreover, the arguments aren't seemingly based on objectivity regarding the problematizations surrounding the criminalization of drug use and its effects, but seem to primarily enforce the moral and political ideology behind the criminalization itself.

Keywords
Drug use, criminalization, decriminalization, moral, drug policy, discourse analysis, Durkheim.

1. Inledning **1**
1.2 Syfte 1
1.3 Frågeställningar 2
2. Bakgrund och tidigare forskning **2**
2.1 Drogbrukets utveckling som samhällsproblem 1900 - 1968 3
2.2 Narkotikastrafflagen (1968:64) 4
2.3 Kriminaliseringen av narkotikabruk (1988:286) 5
2.4 Straffskärpning (1993:211) 5
2.5 Brå:s utvärdering från 2000 6
2.6 FN:s ståndpunkter gällande kriminaliseringen av narkotikabruk 7
2.7 Utanförstående som konstruerade av samhället 7
3. Teori **8**
3.1 Durkheims funktionalistiska sociologi 9
3.2 Sociala fakta 9
3.3 Moral 10
3.4 Kritik mot funktionalismen 11
3.5 Den sociala nödvändigheten av brott 11
3.6 Ett samhälle utan brott är inget samhälle alls 13
3.7 Brottsligheten som en tjänlighet 13
3.8 De reella konsekvenserna av en kränkt moral 14
4. Metod **15**
4.1 Diskursanalys 15
4.2 Kritisk diskursanalys 15
4.3 Praktisk argumentationsanalys och dialektal utvärdering 16
4.4 Urval 16
4.5 Validitet och reliabilitet 17
4.6 Etiska överväganden 18
5. Resultat och analys **18**
5.1 Debatt 1 - Sverige möts SVT Play (2021) 19
5.1.1 Argument 1 20
5.1.2 Argument 2 21
5.1.3 Argument 3 23
5.1.4 Argument 4 och 5 25

5.2 Debatt 2 - Aktuellt SVT2 (2015) 27
5.2.1 Argument 1 28
5.3 Debatt 3 - Aktuellt SVT2 (2020) 29
5.3.1 Argument 1 och 2 29
5.3.2 Argument 3 33
6. Diskussion **35**
6.1 Slutsatser 36
6.2 Vidare forskning 37
7. Slutord **37**
Referenser **39**
Bilagor **44**
Bilaga 1 44
Bilaga 2 44
Bilaga 3 45
Bilaga 4 46
Bilaga 5 48
Bilaga 6 49
Bilaga 7 50

1. Inledning

I Sverige är det olagligt att bruka narkotika (SFS 1968:64). Syftet med lagen (1988:286) var att som samhälle tydligt visa på att man distanserade sig från och fördömde all användning av narkotika, samt förhindra att unga och andra i riskzonen utvecklade en missbruksproblematik (Brottsförebyggande rådet [Brå] 2000, s. 6). Trots detta har narkotikabruket ökat och likaså narkotikadödligheten (Folkhälsomyndigheten 2020, s. 7). 2017 hade Sverige till och med högst narkotikadödlighet bland åldrarna 15 - 64 i hela EU (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction [EMCDDA] 2020, s. 80).

I förarbetet med kriminaliseringen av eget narkotikabruk uttrycktes det att lagen absolut inte fick resa hinder för de hälso- och sjukvårdsinsatser som samhället arbetade hårt med för att erbjuda vårdbehövande missbrukare (Justitiedepartementet 1987 ss. 30-31). Trots detta har vi idag en situation i Sverige där "många med ett problematiskt narkotikabruk befinner sig i ett utanförskap utan normala skyddsnät där de känner bristande tillit och upplever att de saknar tillgång till hälso- och sjukvård och annat relevant stöd" (Folkhälsomyndigheten 2020, s. 21).

Folkhälsomyndigheten menar att det finns ett behov av att få reda på hur kriminaliseringen av eget narkotikabruk påverkar själva narkotikabruket, därför finns det anledning till att utvärdera lagen (Folkhälsomyndigheten 2020, s. 23). Regeringen har emellertid uttryckt via socialminister Lena Hallengren att de inte vill utvärdera kriminaliseringen av narkotikabruk (Bergstedt 2020).

1.2 Syfte

Om vi antar att de straffrättsliga åtgärder som vidtas mot brottsligheten inte har en god preventiv effekt är det möjligt att deras syfte istället är att uppfylla en moralisk funktion (Collins 2008, s.117). Den här funktionen skulle då verka som moralbildande och stärka sammanhållningen mellan de människor i samhället som inte begår brott. Enligt Durkheim (1978, ss. 63-66) handlar det om en social nödvändighet av brott; brottsligheten anses vara en normal och behövlig del av samhället. Därför är syftet med studien att utforska den sociala nödvändigheten av narkotikabruket; den moraliska funktionen av narkotikabrukets kriminalisering.

1.3 Frågeställningar

1. Vilka argument framförs i debatten om kriminaliseringen av narkotikabruk?
2. På vilka sätt uppfyller dessa argument en moralisk funktion?
3. Hur kan argumenten analyseras med utgångspunkt i kritisk diskursanalys?

Studien söker svar i dessa frågeställningar genom att kritiskt analysera tre nutida samhällsdebatter, hämtade från SVT och Youtube, som berör kriminaliseringen av narkotikabruk. Fairclough (2010, s. 8) menar att en kritisk diskursanalys materialiserar sambanden mellan diskurser och makt och vilken effekt denna relation har inom den sociala utvecklingen och dess komponenter. Detta inkluderar formandet av ideologier och hur dessa indirekt skapas och återskapas av olika diskursiva maktinfluenser. Därigenom hoppas den här studien kunna undersöka om det finns ideologiska aspekter bakom argumenten som lyfts fram i debatterna och om eller hur dessa syftar till att upprätthålla en kollektiv moral genom kriminaliseringen av narkotikabruk.

I genomförandet av detta tillämpas Durkheims funktionalistiska sociologi, teorin om den sociala nödvändigheten av brott, tidigare forskning om brottslighetens moraliserande, samt Faircloughs kritiska diskurs- och argumentationsanalys. Men först, för att ge en bakgrund till debatterna och den nutida narkotikaproblematiken, tittar studien tillbaka på kriminaliseringen av narkotikabrukets utveckling.

2. Bakgrund och tidigare forskning

I det här kapitlet ger vi dagens narkotikaproblematik en kontext genom att presentera drogbrukets utveckling som samhällsproblem i Sverige, bakgrunden till kriminaliseringen av narkotikabruk, Brå:s utvärdering av den här kriminaliseringen, FN:s ståndpunkter, samt Beckers perspektiv på lagöverträdelser som konstruerade av samhället. Den här samlingen av bakgrund och forskning förser studien med en mer berikad bakgrundsförståelse för den nutida narkotikaproblematiken i Sverige, samt att Beckers teoretiska perspektiv även fungerar som en övergång till teorikapitlet.

2.1 Drogbrukets utveckling som samhällsproblem 1900 - 1968

I Sverige runt 1900-talets början ansågs missbruk av nervgifter och njutningsmedel (som det talades om då) härleda från missbrukarens psykologiska och moraliska svagheter (Lindgren 1993, ss. 21, 63-65). Missbruket var en produkt av ett "moraliskt vansinne" (Lindgren 1993, s. 65) som innebar ett samvetslöst tillfredsställande av sina egna begär. Man ansåg att beroendet av dessa gifter ledde till viljelöshet och dekadens av moral som i sin tur ledde till att den beroende övergav sin moraliska pliktkänsla och tog till brottsliga handlingar för att få tag på sitt gift (Lindgren 1993, s. 66). Det var också uppfattningen att dessa gifter förvärrade de redan bristfälliga genetiska anlagen hos den beroende och på så sätt fördes de oönskade anlagen vidare ner i generationer, vilket skulle få förödande konsekvenser för samhället på sikt.

I mitten på 1920-talet rådde en oro för en "social smitta" (Lindgren 1993, s. 81) vad gällde den ökade tillgången till kokain i landet. En av farorna med kokainet var dess effekt på sexualiteten och "framför allt kopplingen till homosexualitet" (Lindgren 1993, s. 66). Man ville skärpa straffen eftersom att man upplevde att de straff som fanns inte hade en tillräckligt avskräckande effekt (Lindgren 1993, s. 81). Här uttryckte 1:e provinsialläkaren i Stockholms län att de restriktivare straffrättsliga åtgärderna borde rikta sig mot den olovliga smugglingen och handeln med narkotiska ämnen, och Landsfogden i Uppsala län menade att det inte var önskvärt att kriminalisera narkotikainnehav om det endast ansågs vara för eget bruk. Det man gjorde var att lägga fram ett nytt lagförslag gällande bestraffning av olovlig tillverkning, införsel och försäljning av narkotiska ämnen som t.ex. kokain, morfin och heroin: "lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med vissa narkotiska ämnen och beredningar" (Lindgren 1993, s. 83). Detta lagförslag omarbetades så småningom efter ett uttryckt missnöje över att den juridiskt sett likställde narkotikapreparaten med alkohol (Lindgren 1993, s. 84). Så man skärpte lagen ytterligare genom att kriminalisera innehav, samt inkludera fler narkotiska ämnen i lagen, som t.ex. hasch, och man skärpte även straffen (Lindgren 1993, s. 85).

På 1950-talet var missbruksproblematiken väl utspridd i Sverige (Lindgren 1993, s. 156). Missbruket hade fått fäste hos ungdomar och bestod av förtäring av narkotiska ämnen som amfetamin och Ritalina. Detta var emellertid ämnen som kunde tillhandahållas

genom att de skrevs ut på recept av läkare. Fram till runt 1960 fick de flesta missbrukare sina preparat utskrivna på recept av läkare (Lindgren 1993, s. 157). Men när läkarna drog tillbaka på sina utskrivna recept efter varningar om missbruk från medicinalstyrelsen ökade istället receptförfalskningar och apoteksstölder, vilket ledde till ökade polisiära insatser (Lindgren 1993, s. 156). Och eftersom efterfrågan inte hämmades av dessa skadepreventiva insatser ökade den olaga införseln av narkotiska preparat till Sverige (Lindgren 1993, s. 157). Man såg en korrelation mellan den allt mer restriktiva vita marknaden och tillväxten av den svarta marknaden (Lindgren 1993, s. 158). Men de medicinska kontrollerna av den vita marknaden och de ökade polisiära insatserna mot den svarta marknaden "förhindrade inte annat än temporärt missbrukets spridning" (Lindgren 1993, s. 158).

Så 1965 beslöt medicinalstyrelsen om att undersöka det allt mer utspridda missbruket av narkotika (Lindgren 1993, s. 158). Undersökningen ledde till en mer än tidigare omfattande offensiv för att bekämpa problemet genom att fokusera på "kartläggning/forskning, förebyggande arbete, kontrollinsatser, vård/behandling och internationellt samarbete" (Lindgren 1993, s. 158). I den här riktningen fortsatte det och 1968 stiftades narkotikastrafflagen (1968:64) som omstrukturerade insatserna tidigare riktade mot den läkemedelsderiverade missbruksproblematiken till att fokusera på att undertrycka den svarta marknaden (Lindgren 1993, ss. 181-182). Men man delade även ansvaret med socialvårdsmyndigheten där fokus låg på vårdinsatser för vårdbehövande missbrukare (det infördes bl.a. behandlingshem).

2.2 Narkotikastrafflagen (1968:64)

Narkotikastrafflagen trädde i kraft 1 april 1968 (SFS 1968:64). Till lagen flyttades laglydelser över som tidigare stod bestämda i narkotikaförordningen (1962:704), d.v.s. tillverkning, distribuering och innehav av narkotika (Socialdepartementet 1968, s. 2). Utöver det kriminaliserades även förberedelse, försök och stämpling till vissa narkotikabrott, samt att straffskalan skärptes till max fyra års fängelse om brottet ansågs vara grovt.

2.3 Kriminaliseringen av narkotikabruk (1988:286)

Lag 1988:286, som verkställde kriminaliseringen av eget narkotikabruk, är en revidering av den ursprungliga narkotikastrafflagen (1968:64) (SFS 1988:286). Innan 1988 var det inte kriminellt att bruka narkotika (Justitiedepartementet 1987, s. 2), men lagen (1988:286) utökade kriminaliseringen av narkotika till att även gälla "den som olovligen innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika" (SFS 1988:286).

I ett protokoll från regeringssammanträdet 03/12/1987 framgår det i proposition 1987/88:71, som tillsammans med JuU13 och rskr. 280 utgjorde förarbetet till lag 1988:286 (SFS 1988:286), att den föreslagna kriminaliseringen av eget narkotikabruk inte skulle innebära en kriminalisering av "narkotikaberusning eller narkomani" (Justitiedepartementet 1987, s. 30). Det var användningen av narkotika, själva handlingen av att införa det i kroppen, som man menade skulle vara kriminellt, inte själva berusningen (Justitiedepartementet 1987, s. 44). Däremot uteblev denna definition i den faktiska lagtexten (SFS 1988:286).

I både prop. 1987/88:71 (Justitiedepartementet 1987 ss. 2, 94) och själva lagtexten från 1988 (SFS 1988:286) framgår det att om ett eget narkotikabruk avslöjas hos en individ i och med att individen sökt eller låtit sig undergå vård eller annan behandling, ska individen inte dömas till ansvar. Ansvarsfriheten, samt straffskalans tillämpning på lagen, var centrala faktorer i att undvika en kriminalisering av missbrukare i behov av vård (Justitiedepartementet 1987, ss. 30-31). Den här ansvarsfriheten återfinns emellertid inte längre i narkotikastrafflagen (SFS 1968:64). Detta beror på att ansvarsfriheten togs bort från lagen i och med straffskärpningen som kom 1993 (SFS 1993:211).

2.4 Straffskärpning (1993:211)

1993 års straffskärpning introducerade fängelse i straffskalan (Brå 2000, s. 1). Detta medförde att polisen fick rätt att extrahera kroppsvätskor (blod och urin) från en individ om det förelåg en skälig misstanke om narkotikabruk. Motiveringen var att tidigt kunna upptäcka och ingripa mot unga narkotikaanvändare i hopp om att avvärja ett missbruk, samt att kunna erbjuda bättre vård för de missbrukare som redan avtjänar straff (Justitiedepartementet 1992, s. 1).

Ansvarsfriheten togs som sagt också bort (SFS 1993:211). Enligt Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare skulle omintetgörandet av ansvarsfrihetsregeln innebära att färre missbrukare frivilligt söker vård i rädsla för repressalier (Justitiedepartementet 1992, s. 18). Och Brå underströk vikten av att den som vill söka vård inte ska behöva känna att myndigheterna motverkar hen. Men författaren till lagförslaget menade att ansvarsfrihetsregeln inte hör hemma i lagen eftersom den berör sakförhållanden vid ett obestämt senare tillfälle än vid tidpunkten för brottet. Vidare förklarade författaren, i enlighet med Lagrådets utlåtande, att om ansvarsfrihetsregeln togs bort skulle de flesta missbrukare som söker vård ändå skyddas av sekretesslagen (1980:100), samt att rättsväsendets insatser vid ett ringa narkotikabrott inte skulle sätta hinder för missbrukarens rätt till vård (Justitiedepartementet 1992, s. 19).

2.5 Brå:s utvärdering från 2000

Brås utvärdering av kriminaliseringen av eget narkotikabruk är den enda utvärderingen som har gjorts av lagen sen den trädde i kraft 1988 (Folkhälsomyndigheten 2020, s. 24).

I Brå:s rapport behandlas två frågeställningar: “hur polisens strategier har utvecklats i samband med lagändringarna” och “i vilken utsträckning tidigare inte kända missbrukare identifierats efter lagändringarna” (Brå 2000, s. 11). De lagändringar Brå hänvisar till är kriminaliseringen av eget bruk (1988:286), samt straffskärpningen från 1993 (1993:211).

I och med straffskärpningen 1993 riktades polisiära prioriteringar mot ringa narkotikabrott (eget bruk) (Brå 2000, ss. 9, 21). År 1999 hade över hälften av polismyndigheterna runt om i Sverige bekämpningen av narkotikamissbruk som mål i sin verksamhetsredovisning och drygt hälften uppgav antal urin- och blodprov som borde genomföras.

1988 års kriminalisering av eget bruk visade inte på någon direkt ökning av antalet lagföringar, vilket straffskärpningen år 1993 gjorde (Brå 2000, ss. 20, 23, 28). Brå menar att den ökning som skedde skulle kunna förklaras med de utökade verktygen som polisen fick till sitt förfogande för att kunna praktisera lagstiftningen. Detta genom att utföra urin- och blodprover vid skälig misstanke om påverkan av narkotika; innan år 1993 fanns inga direkta medel för polisen att fastställa om eget bruk förekom.

Brå (2000, s. 27) hänvisar till statistik där polisen kontinuerligt har fokuserat på yngre personers narkotikabruk för att bryta vidare missbruksproblematik, vilket delvis var syftet bakom kriminaliseringen av eget bruk (Justitiedepartementet 1987 s. 16). Dock påträffades inga direkta evidens för att lagändringarna haft en preventiv effekt på ungdomars bruk av narkotika eller att nyrekryteringen skulle ha minskat (Brå 2000, s. 40). Samtidigt var det osäkert om bruket bland ungdomar hade ökat än mer om inte lagändringarna gjorts.

2.6 FN:s ståndpunkter gällande kriminaliseringen av narkotikabruk

Enligt FN är narkotikaberoende en komplicerad "hälsostörning" (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] 2016a, s. 6), vilket också faller i enlighet med ett begrepp som används av Världshälsoorganisationen: "drug use disorder" (World Health Organization [WHO] & UNODC 2020, s.1). Individer som lider av drug use disorder behöver vårdas och rehabiliteras (UNODC 2020, s. 59). Flavia Pansieri, som är FN:s Deputy High Commissioner for Human Rights, understryker att kriminaliseringen av den här hälsostörningen strider bl.a. mot missbrukarnas mänskliga rättighet till vård, och hon lyfter även fram FN:s uppmaning till medlemsnationerna om att avkriminalisera narkotikabruket (UN News 2015).

Enligt FN måste lösningarna på drogproblematiken grundas i vetenskapliga fakta (UNODC 2020, s. 1). För att effektivisera samarbeten mellan olika drogrelaterade initiativ har FN tillsatt ett Task Team som sammanställer och presenterar uppdaterad och relevant information (UNODC 2019, s. 4). Enligt en av Task Teamets sammanställningar underminerar en straffinriktad narkotikapolitik droganvändarnas mänskliga rättigheter och välmående (UNODC 2019, s. 5). Och enligt en av FN:s World Drug Reports (UNODC 2016b, ss. 100-101) finns det inte något som direkt talar för att straff, oavsett hur stränga, skulle ha en avskräckande effekt på narkotikabruket, däremot verkar straffen istället ha en negativ effekt på narkotikaanvändarnas hälsa och välmående.

2.7 Utanförstående som konstruerade av samhället

Howard S. Becker (2006, s. 17) menar att sociala grupper konstruerar en uppsättning regler som bedömer vissa handlingar som rätta och andra handlingar som fel. De som

begår felaktiga handlingar, alltså de som *avviker* från samhällets regler, ses som *utanförstående*. Men det är även värt att tillägga att den som bryter mot reglerna kan uppfatta de som dömer hens handling felaktig som utanförstående, begreppet går åt båda hållen. Narkotikabrukare är ett exempel på en grupp utanförstående som bygger upp "hela ideologier som förklarar varför det de gör är rätt och varför de som ogillar och bestraffar dem har fel" (Becker 2006, s. 18).

Mycket av den forskningen som har gått ut på att förklara avvikelse har just fokuserat på den utanförståendes egenskaper, både individuella och sociala, men har försummat faktumet att avvikelser, och därigenom utanförstående, konstrueras av samhället vars regler förutsätter avvikelser (Becker 2006, s. 22). Samhället bestämmer således vilka som rubriceras som utanförstående; benämningen framkommer inte genom den utanförståendes inneboende egenskaper utan kommer till genom en överföringsprocess från samhället till den som har avvikit från dess regler (Becker 2006, s. 23). När det kommer till t.ex. cannabisbruk i USA har stora delar av forskningen gått ut på att försöka förklara vad det är för egenskaper hos cannabisbrukaren som gör att hen använder cannabis (Becker 2006, s. 47). Alltså har man sökt efter förklaringar hos den avvikandes inneboende egenskaper för att förklara hens avvikande beteende. Becker (2006, s. 48-49) menar emellertid att detta inte är nödvändigt för att förklara cannabisbruk. Cannabisanvändarens uppfattning av drogen och vad den tillför hen formas genom processen av att använda den (Becker 2006, s. 58). Men den här processen, samt resultatet av den, är inte uteslutande för att forma ett mönster av cannabisbruk, utan brukets fortgång utmanas av brukarens påverkan av samhällets reaktioner och de moraliska implikationerna det medför (Becker 2006, s. 59-60). Förenklat kan man säga att cannabisbruket upprätthålls i ett dynamiskt samspel mellan brukarens uppfattning av drogen (njutningen den skänker) och hens uppfattning av samhällets moraliska kontrollutövanden. Leder erfarenheter i samband med cannabisen till att förmågan att kunna njuta av den försvinner, försvinner också bruket.

3. Teori

I det här kapitlet presenteras de teoretiska perspektiven som skildrar det sociala som forskningsområde och förklarar den sociala nödvändigheten av brott. Eftersom den sociala nödvändigheten av brott kan verka abstrakt ligger fokus på att först få klarhet i hur

det sociala är beskaffat och sen presenteras teorin ovanpå det. Det som presenteras här utgör det teoretiska förhållningssättet som studien tillämpar i analysen av debatterna.

3.1 Durkheims funktionalistiska sociologi

Èmile Durkheim var en pionjär i utformandet av sociologi som vetenskap (Collins 2008, ss. 20-21). Han hade ett funktionalistiskt förhållningssätt till sitt sociologiska arbete; han ansåg att samhället är uppbyggt av mindre inbördes relaterade delar som bidrar till utvecklingen och upprätthållandet av samhället som en enda, levande organism (Pope 1975, s. 361). Han ansåg också att ihållande lagar och normer utgör själva grunden för den sociala ordningen.

För att kunna beskriva och förklara det sociala menade Durkheim (1978, s. 22) att sociologi måste frigöra sig helt från biologi och psykologi. För att uppnå detta föreslog han en uppsättning nya definitioner av sociala fakta som förklarar det sociala som ett externt fenomen. Detta innebär att sociala fenomen, även sådana som tidigare definierats som t.ex. psykiska, existerar enbart utanför individen och är således oförenliga med biologiska och psykologiska fenomen.

3.2 Sociala fakta

Durkheim (1978, s. 21) menade att människors beteenden, känslor och tankar får sitt uppehälle *utanför* individen. Han liknar våra sociala interaktioner med plikter som vi åtar oss genom att ingå i avtal med varandra. Oavsett om vi handlar utifrån vår roll som politiker, förälder eller konsument, uppfyller vi plikter som står beskrivna i normer och lagar som existerar utom oss själva. Dessa plikter och avtal är skapade utanför oss och är därför *objektiva*. Visst kan vi *känna* och *uppleva* dessa fenomen, men de existerar oavsett som ett externt ramverk.

Genom att operationalisera människors beteenden och sociala interaktioner på det här sättet tvingas vi att behandla dessa sociala fakta som ting (Durkheim 1978, s. 9). Det innebär att vi inte kan redogöra för dessa fenomen i fullo endast genom kognitiva processer och analyser, utan vi måste behandla dem som empiri, vilket innebär att de måste observeras.

När vi observerar sociala fakta upptäcker vi att dessa typer av beteenden är mer eller mindre påtvingade (Durkheim 1978, ss. 21-22, 24-26); de är alltså det som Durkheim kallade för *kollektiva*. De faller på oss som av en nödvändighet. Skulle vi försöka bryta mot de avtal som vi (under tvång) förväntas uppfylla kommer vi att stöta på motstånd. Motstånd som kommer att försöka hindra oss, samt åtgärda och neutralisera våra avtalsbrott. Durkheim underströk här vikten som läggs vid just moraliska regler; han menade att det kollektiva medvetandet är rigoröst i sin uppsikt över moraliska regelbrott. Även om vi lyckas bryta oss loss från våra plikter och avtal kommer deras imperativa natur att ständigt motsätta oss. I verkligheten kan vi inte kliva utanför det här externa ramverket som omfattar våra plikter och avtal - vi kan blott välja att inte anpassa oss efter det, i vilket fall vi onekligen får uppleva effekten av dess pådrivningar.

Sociala fakta är alltså allmänna handlingstyper som genom ett externt ramverk av avtal och plikter verkar med tvång på individen (Durkheim 1978, ss. 21-26). Detta gäller allt från de mest flyktiga sociala strömningar, d.v.s. de kollektiva känslorna som uppstår i stunden, till de mer ständiga samhällsstrukturerna som t.ex. de juridiska och politiska systemen (Durkheim 1978, s. 28). Den politiska strukturen i ett samhälle är enligt Durkheim “inget annat än det sätt, varpå de olika segment, som det består av, har tagit för vana att leva sida vid sida” (Durkheim 1978, s. 27).

3.3 Moral

Enligt Durkheim (1978, s. 29) bildar människor uppfattningar om det som finns runt omkring dem och förhåller sig till dessa uppfattningar. En konstruerad uppfattning om tingens beskaffenhet är mer påtaglig och lätthanterlig för individen än vad tingens faktiska verklighet är. Problemet med detta är att analyser av tingen egentligen blir analyser av idéer. Sen använder man idéer för att förklara tingen, istället för att låta tingen förklara idéerna. En aspekt av människors tillvaro där detta blir extra tydligt är moralen (Durkheim 1978, s. 34). Normativa riktlinjer styrs av samhällets rådande kultur och genererar ett accepterat klimat som indikerar på hur medborgare bör leva (Baier & Svensson 2018, ss. 122-123). Men moral är ingen avbildning av verkligheten - det är snarare en idé utformad av en ideologisk uppsättning regler som individen upplever den

yttre världen genom (Durkheim 1978, ss. 34-35). Därför menade Durkheim att uppdraget borde vara att ta reda på vart moralens idé tillhandahålls, till skillnad från att ta reda på vad moralen i sig är för något. Det är trots allt tingen som ska undersökas, inte idéerna, likaledes som en geolog skall undersöka bergarternas faktiska sammansättning och struktur, inte den idé som man kan ha om dem.

Detta utesluter förstås inte att allt det sociala skulle kunna vara endast en progression av somliga övertygelser och föreställningar (Durkheim 1978, s. 37). Men även med en utgångspunkt i en sådan premiss skulle studiet av sociala fakta vara en nödvändighet; om man inte är villig att ta dessa föreställningar som givna måste man söka förklaring i dem genom de sociala fenomen som förkroppsligar dem. Så även om vi antar att moralen föranleder det sociala, behöver vi ändå studera de regler som ger uttryck för den.

3.4 Kritik mot funktionalismen

Det finns en del moderna sociologer som förkastar Durkheims funktionalism och istället utgår från ett konfliktteoretiskt perspektiv (Collins 2008, s. 21). Dessa konfliktteoretiker strävar efter att förklara den sociala ordningen som en produkt av konflikter mellan olika sociala grupper. Collins (2008, s. 120) menar t.ex. att samhället som egenmäktigt fenomen inte existerar, det är endast en manifestation av handlingsdynamiken mellan olika grupper.

Vi anser emellertid att Durkheims funktionalism inte utesluter konflikter, även om den kan anses förringa betydelsen av dessa. Den moral som Durkheim postulerade innebär oundviklig social friktion oavsett om det är ett resultat av konflikter eller inte. Konfliktteori är en aspekt av det sociala som vi tar med i beaktande, men det är inte den uteslutande infallsvinkeln som vi avgränsar oss till.

3.5 Den sociala nödvändigheten av brott

Vart man än gör nedslag i historien finner man människor som har begått brott av en eller en annan typ (Durkheim 1978, ss. 62-63). Detta beror på att brottsligheten är en ofrånkomlig aspekt av varje samhälle. Sergio Tonkonoff (2014, s. 543) menar att frågan om brottslighet är en fråga om själva definitionen av en kultur. Lagar, brott och straff

konstituerar samhällets yttre gränser. Det är inom det här symboliska ramverket som det sociala, med alla dess konflikter, tillåts att fungera som en helhet.

Durkheim (1978, s. 57) menade att brottsligheten är till samhället som sjukdomen är till den biologiska kroppen. Den är en normal funktion i och med att den är just ofrånkomlig och en nödvändig del av ett normalt hälsotillstånd (Durkheim 1978, s. 63). Vad som definierar hälsa och sjukdom är dock inte endast deras inbördes relation till varandra, utan de olika omständigheterna i vilka de manifesterar sig i (Durkheim 1978, s. 56). Det friska hälsotillståndet kan definieras som de kollektiva moraliska åtaganden eller idéer som återfinns hos de flesta individer i ett samhälle (Durkheim 1978, s. 63). Att vidmakthålla moralen och de kollektiva känslorna som är bundna till den är lika med att betrakta hälsa som något önskvärt och som bör upprätthållas (Durkheim 1978, ss. 63, 68). Brottsligheten, som sjukdomen till hälsan, blir således handlingar som överträder dessa moraliska idéer (Durkheim 1978, ss. 63-64).

Däremot är inte alla moralöverträdelser brottsliga handlingar (Durkheim 1978, s. 64). Det är intensiteten av känslan som är investerad i moralen som avgör hur kränkt den blir i och med en överträdelse av den. Är känslan inte tillräckligt stark hos det kollektiva medvetandet resulterar en kränkning av den endast i ett moralbrott. Om känslan däremot är intensiv besitter den förmågan att påkalla en straffrättslig åtgärd; den översätts till formella normer som speglar den moraliska kompassen i samhället och bildar riktlinjer i form av rättsregler (Hydén & Hydén 2019, s. 119). Dessa styrs mestadels från politiken och är den rättsliga delen av normativitet som finns i samhället (Baier & Svensson 2018, s. 131). Rättsregler blir gällande när de informella riktlinjerna inte räcker för att normativt vägleda (styra) människors handlingar (Hydén & Hydén 2019, ss. 82-84). Överträdelser av dessa rättsregler leder till en redan beslutad konsekvens, exempelvis böter eller fängelse (Hydén & Hydén 2019, s. 9). Moralen bakom konsekvenstanken är att individer inte skall vinna på deras egna omoraliska handlingar (Baier & Svensson 2018, ss. 132, 134).

Oavsett hur stark den moraliskt bundna känslan är vill den avvisa det som motstrider den (Durkheim 1978, s. 64). Detta blir evident när det kommer till politiska övertygelser - en kränkning av dessa känslor kan avvisas oavsett vilken grund den står på (Durkheim 1978,

s. 40). Och känslorna som är kopplade till dessa moraliska övertygelser rättfärdigar gärna sig själva på godtyckliga grunder. Dessa uppfattningar som stöter bort motstridande åsikter ogillar dessutom att utsättas för vetenskapliga granskningar (Durkheim 1978, s. 40). Att undersöka en sådan uppfattning kommer oundvikligen att ha en upprörande effekt på somliga.

3.6 Ett samhälle utan brott är inget samhälle alls

Det kan tänkas att om alla människor i ett samhälle skulle dela samma känsla och moraliska idé, skulle det inte finnas någon som kränker denna känsla, och därför skulle inget brott begås. Men Durkheim (1978, s. 64) menade att om en intensiv känsla skulle antas av *alla* individer i ett samhälle skulle det dock inte innebära att brottsligheten som kränker den försvann, utan det skulle bara innebära att det som tidigare uppfattades som omoraliska handlingar skulle kränka den nyanpassade känslan kraftigare och därigenom ge upphov till en ny typ av brottslighet. "Tänk er ett samhälle som består av helgon, ett mönstergillt och oklanderligt kloster. Där skulle brott i egentlig mening vara okända; fel som folk i allmänhet betraktar som svagheter skulle däremot göra lika stor skandal bland dessa helgon som en vanlig förbrytelse bland vanliga medvetanden" (Durkheim 1978, s. 64).

För att ett samhälle ska kunna göra sig helt fri från brottslighet krävs det att alla känslor och moraliska idéer växer sig så starka att de under alla förutsättningar delas av alla individer (Durkheim 1978, ss. 63-65). Men med tanke på den komplexitet som betingar alla individer, genom bl.a. psykiska faktorer och sociala miljöer, är ett sådant scenario en praktisk omöjlighet.

3.7 Brottsligheten som en tjänlighet

Durkheim (1978, s. 65) menade att brottsligheten också utgör en tjänlighet till rätten och moralen. Eftersom brottsligheten motsätter sig moralen skulle avsaknaden av brottsligheten innebära att den moraliska känslan är absolut. Och eftersom moralen formar den maktstruktur som råder i samhället skulle också maktförhållandet vara bergfast. Inga förändringar och utvecklingar skulle vara möjliga. För att en maktstruktur ska kunna förändras och förbättras krävs det att motsättande krafter verkar på den. Så

brottsligheten besitter alltså den inneboende förmågan att stärka moral och rätt, liksom hur ett benbrott kan göra benet starkare efter att det har läkt.

Den kollektiva moralen i samhället stärks genom något som Randall Collins kallar för "brott-straff-ritual" (Collins 2008, s. 118). Den här ritualen, d.v.s. upprepade handlingsmönster, av att straffa brottslingar syftar till att stärka sammanhållningen och de moraliska åtagandena i samhället (Collins 2008, s. 117). Fokuset ligger således inte på brottslingen, utan på samhället i stort (Collins 2008, s. 119). Det handlar inte om att straffa, avskräcka eller ens rehabilitera brottslingen, utan det handlar om att förstärka känslan av grupptillhörighet i samhället. Enligt Collins (2008, s. 120) är det faktiskt de som är i ringaste utsträckning utsatta för brott som blir mest förargade över brottsligheten. Det är också den förargelsen som stärker den egna känslan av rättfärdighet (Collins 2008, s. 121). Man kan säga att de ohederliga människorna bekräftar de hederliga människornas hederlighet.

3.8 De reella konsekvenserna av en kränkt moral

Johnson (2009, ss. 60-61) undersökte sambandet mellan förargelse över brott och support för strängare straff hos 1508 amerikaner och fick signifikanta resultat - en ostandardiserad koefficient på .257 - som visade på att ju argare amerikanerna var över brottsligheten desto mer stöttade de strängare straff. Det bekräftar idén om att lag och rätt är förankrade i moraliska övertygelser (Baier & Svensson 2018, s. 119). En överträdelse av lag är en överträdelse av en kollektiv moral, och en överträdelse av en kollektiv moral väcker starka känslor hos det kollektiva medvetandet, som i sin tur kommer vilja avvisa den här överträdelsen och "hämnas" (Garland 1990, s. 30).

Det finns också evidens för att människors uppfattningar om orsakerna till brott påverkar vilka brottsbekämpande policys de stöttar (Sims 2003, ss. 12-15). Människor som anser att orsakerna till brott föreligger i brottslingens egen fria vilja, eller i en subkultur av kriminella värderingar som anammas av brottslingen, kommer sannolikt att stötta en policy som implementerar stränga(re) straff, medan de som tillskriver brottsorsakerna en positivistisk förklaring, d.v.s. att orsakerna föreligger utanför individen (i t.ex. samhällsstrukturen), kommer att stötta en policy som innebär lindriga(re) straff.

4. Metod

I det här kapitlet presenteras metodval och hur metoden har tillämpats i utformandet av studien. Vi förklarar tillvägagångssättet i inhämtning av material och motiveringar till avgränsningar som behövts göras. Sen lyfts det även fram diskussioner om validitet/reliabilitet och etiska överväganden.

4.1 Diskursanalys

Den förklarande makten i en diskursanalys ligger i dess egenskap att på ett motiverande sätt ifrågasätta och granska så många delar av det sociala livet som möjligt (Fairclough 2010, s. 8). Bryman (2018, ss. 640-641) förklarar diskursanalysen som analyserandet av språkliga nyanser, både vid samtal och texter. Han menar att diskursanalysen synliggör människors syften genom deras användande av språket. Här har vi hoppats kunna dissekera argumenten om narkotikabruket och på så sätt synliggöra aktörernas bakomliggande syften.

Vid analyserandet av språkbruk ges en förståelse för hur den samhälleliga kontexten konceptualiseras till en språklig kultur, det vill säga hur språkets användande förkroppsligas i agerande, emotioner och tankar hos människor (Svensson 2019, ss. 21, 54). Diskurser genererar en informativ verklighet som vid analys kan synliggöra språkets relevans vid t.ex. upprätthållandet av maktskillnader eller normativitet inom sociala sammanhang. Därför har vi använt en diskursanalytisk metod i den här studien.

4.2 Kritisk diskursanalys

En diskursanalys definieras som "kritisk" när den utsätter dominerande diskurser för granskning och synliggör därmed dolda ideologier, exempelvis indikationer på orättvisor, diskriminering eller andra olikheter (Svensson 2019, ss. 53-54). Fairclough (2010, ss. 4-5) beskriver kritisk diskursanalys som en sambandsbelysande metod som tillämpas vid analys av dialektisk relation mellan sociala objekt, interpersonella förhållanden och samhällelig struktur. Här identifieras språkets funktion och hur det påverkar samhällets verklighetsuppfattning. Olika diskurser genererar olika mängd ideologisk effekt beroende på vart diskursen härstammar ifrån.

4.3 Praktisk argumentationsanalys och dialektal utvärdering

Två kritisk diskursanalytiska metoder tillämpas i den här studien, en *praktisk argumentationsanalys* och en *dialektal utvärdering*.

Ett *argument* består av ett antal uttalanden, varav ett är en slutsats (föreslagen handling) och de andra är premisser (förutsättningar) (Fairclough & Fairclough 2012, s. 36). Fairclough & Fairclough (2012, s. 53) menar att argument är en procedur*,* ofta genererad utifrån åsiktsskillnader, som öppnar upp för en kritisk analys där acceptansen av en slutsats testas.

Ett *praktiskt argument* hänvisar till ett normativt borde-påstående, t. ex. "legalisera allt så borde det generera mindre kriminalitet", eller ett fastställande påstående, där redan ett utvärderat svar ges på det egna argumentet, t. ex. "legalisera allt är det enda rätta för att minimera kriminalitet" (Fairclough & Fairclough 2012, ss. 73-74). I studien analyseras dessa argument genom att först identifieras och sedan rekonstrueras (Fairclough & Fairclough 2012, ss. 125-128).

Det *dialektala* i ett argument är synonymt med dess rimlighet (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57). I den dialektala utvärderingen ställs kritiska frågor för att testa rimligheten av en slutsats/föreslagen handling (Fairclough & Fairclough 2012, ss. 76, 129). Frågor relaterade till konsekvenserna av en handling är av yttersta vikt då de kan motbevisa slutsatsen. Ett argument är dialektalt acceptabelt om dess logik kan accepteras, och ett argument är logiskt om dess slutsats kan antas vara det uteslutande resultatet av dess premisser (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

4.4 Urval

Studiens analysmaterial består av tre nutida debatter som berör kriminaliseringen av narkotikabruk (1988:286). Endast tre debatter valdes ut därför att de ansågs innehålla tillräckligt varierande och representativa argument för att studien skulle kunna utföra en omfattande och nyanserad analys (Ahrne & Svensson 2015, s. 42). Det centrala i argumenten som presenteras i dessa debatter återfinns i de andra debatterna som söktes

upp, så för att förhindra överflödiga upprepningar gjordes en avgränsning till dessa tre.

Debatterna hittades i SVT:s arkiv, via Svensk mediedatabas (SMDB) och på YouTube med hjälp av sökorden “debatt” och “narkotikabruk”. De var strategiskt utvalda (Bryman 2016, s. 498; Hultåker & Trost 2016, s. 32) därför att studien behövde att de uppfyllde vissa kriterier: Debatterna skulle beröra kriminaliseringen av narkotikabruk; debatterna skulle sinsemellan presentera olika aktörer och argument i den utsträckningen som var möjlig; det skulle argumenteras både för och mot kriminaliseringen av narkotikabruk; debatterna måste ha presenterats i sin helhet; debatterna ska ha ägt rum i nutid (de senaste sex åren).

Motivationen till dessa kriterier var att den sociala nödvändigheten av narkotikabruket antas kunna utforskas genom hur dess kriminalitet försvaras och på så sätt upprätthålls. Debatterna måste ha presenterats i sin helhet eftersom det är viktigt att säkerställa att debatterna inte har tagit en annan form och således en annan innebörd till följd av att en tredje part har klippt i debatten. Och endast nutida debatter är av intresse därför att kriminaliseringsfrågan är i allra högsta grad aktuell idag, samt att de nutida debatterna manifesterar ett resultat av den utvecklingen som beskrevs tidigare i studien; en narkotikapolitisk och straffrättslig progression som står som bakgrund till de aktuella debatterna.

4.5 Validitet och reliabilitet

I en kvalitativ studie ställs andra kriterier på validitet och reliabilitet än vid en kvantitativ studie (Bryman 2018, s. 467). Ahrne och Svensson (2015, s. 25) menar att forskningens transparens är av stor vikt då den ger upphov för granskning vilket gynnar dess trovärdighet. En annan viktig komponent i en kvalitativ studie är dess sanningsenlighet, vilket uppnås genom en tydlig redogörelse av metod och att anbringandet av materialet är relevant för studiens syfte (Bryman 2018, ss. 465-470).

Ett centralt problem är att förkroppsliga ett vetenskapligt förhållningssätt till ett studieobjekt som i en central bemärkelse är subjektivt (Durkheim 1978, s. 40). Oavsett hur vi går tillväga för att behandla sociala fakta som ting är det ofrånkomligt att dessa

handlingstyper, inte minst de moraliska och politiska, väcker känslor; de uppfattningar vi skapar oss om tingen i den yttre världen får betydelse för oss. Oavkortad objektivitet är inte ett rimligt mål, utan målet bör snarare vara att vara objektiv i den utsträckningen det går (Durkheim 1978, s. 48). Detta är av yttersta vikt därför att objektiviteten höjer forskningens standard (Ahrne & Svensson 2015, s. 25). Som Durkheim postulerade låter vi t.ex. våra observationer avgöra idéerna, inte tvärtom (Durkheim 1978, s. 29). Det kanske verkar motsägelsefullt med tanke på att vi redan har utgångspunkter i en samling idéer - även kallat teori - men vi kan vara medvetna om att inte forcera de teoretiska egenskaperna på det observerade fenomenet utan snarare tillåta att fenomenet förklarar de teoretiska tankefigurerna.

Vidare kan vi t.ex. inte avgöra samband mellan komponenter i argumenten, t.ex. undersöka om aktörers uppfattningar om narkotikabrukets orsaker påverkar deras inställningar till straffrättsliga policys. Det kan helt enkelt bara konstateras att dessa två fenomen förekommer, t.ex. aktör A tillskriver narkotikabruket en positivistisk orsaksgrund (premiss) och tycker att det borde avkriminaliseras (slutsats).

4.6 Etiska överväganden

Vid all forskning skall etiska aspekter tas i beaktning och genomsyra hela forskningsprocessen (Vetenskapsrådet 2017, ss. 12-13). Den här studien har endast samlat in och använt offentligt material. Inga känsliga personuppgifter har behandlats och därför har inte samtycke till användningen av materialet varit nödvändigt.

5. Resultat och analys

I det här kapitlet presenteras och analyseras en debatt och ett argument i taget. En av debatterna kan klassificeras som “deliberation dialogue” (Fairclough & Fairclough 2012, s. 56), som i den här studien har översatts till överläggningsdialog. Överläggningsdialoger karaktäriseras av att dialogen utgörs av individer från samhället som överväger vilken eller vilka åtgärder som bör tillämpas för att lösa ett givet problem. De andra två debatterna faller under benämningen “persuasion dialogues” (Fairclough & Fairclough 2012, s. 56), som i den här studien har översatts till övertalningsdialoger. Övertalningsdialoger liknar överläggningsdialoger, men övertalningsdialoger är ännu mer

fokuserade på att diskutera just för- och nackdelarna med ett givet fenomen (t.ex. en kriminalisering av narkotikabruk). Det gemensamma för båda typer av dialoger är att de består av argument och motargument; tematiseringar av påståenden vars trovärdighet utmanas, kritiseras och försvaras (Fairclough & Fairclough 2012, s. 33).

Först görs en praktisk argumentationsanalys - en rekonstruktion av argumentet (som ibland parafraseras för överkomlighetens skull) (Fairclough & Fairclough 2012, s. 125). Fokuset här hamnar på att identifiera argumentens slutsatser och premisser, d.v.s. deras huvudsakliga ändamål, vilka handlingarna som måste vidtas, samt vilka värderingar och omständigheter argumenten grundar sig i (Fairclough & Fairclough 2012, ss. 45, 125-126). Fokuset ligger på argument som legitimerar kriminaliseringen av narkotikabruk.

Sedan genomförs en dialektal utvärdering (Fairclough & Fairclough 2012, s. 129). Den här utvärderingen går ut på att ställa kritiska frågor till argumentens slutsatser och premisser, samt testa deras rimlighet. Här inkorporeras teorin om den sociala nödvändigheten av brott genom att utvärdera argumenten i termer om deras moraliska funktioner: Avvisar man andras argument och rättfärdigar sina egna av godtycklighet? Grundar sig argumenten i värderingar eller sakförhållanden? Är argumenten logiska? Osv.

5.1 Debatt 1 - Sverige möts SVT Play (2021)

Den här debatten sändes på SVT Play onsdag 10 februari 2021. Debatten är en överläggningsdialog där det debatteras om "om det är dags för en ny narkotikapolitik". Premissen, alltså omständigheterna, som debatten grundar sig i uttrycks av programledaren i början av debatten:

"Sverige har en av Europas strängaste narkotikalagstiftningar. Samtidigt så pekar siffrorna åt helt fel håll. Knarkandet bland unga ökar, dom dödliga överdoserna ökar och gangstervåldet som har skakat om samhället är tydligt kopplat till narkotikahandeln. Är det dags för en ny narkotikapolitik? Det ska vi prata om."

Aktörerna i de utvalda argumenten består av programledaren, inrikesministern (s), en professor i psykiatri och vice ordförande i socialutskottet (s).

5.1.1 Argument 1

För transkribering av det här argumentet se Bilaga 1.

Rekonstruktion av argumentet:

Slutsats/föreslagen handling: Det här måste slås tillbaka genom att ge polisen nya verktyg och få dom att växa.
Omständigheter: Narkotikan är kopplad till gängvåldet, sprängningar och skjutningar; narkotikahandeln är kopplad till rekrytering av unga in i gängen; många människor som prövar narkotika och festknarkar inser inte att dom finansierar sprängningar och skjutningar; ökad efterfrågan skapar större svart marknad.
Värderingar: Gängvåldet är ett av samhällets största bekymmer; sprängningar och skjutningar plågar Sverige; dom öppna drogscenerna är farliga för ett samhälle.

Är inrikesministerns (s) praktiska argument dialektalt acceptabelt, d.v.s. logiskt? Här har det uppstått ett intressant fenomen: Den ursprungliga frågan handlade om det ökade *bruket* av cannabis och kokain hos unga, men svaret förde genast in diskursen på den illegala *handeln* med gängen och gängvåldet. Narkotikabruk och narkotikahandel är inte samma sak. En av inrikesministerns (s) premisser är att narkotikan är kopplad till gängvåldet och som svar på om det finns en koppling mellan ökningen bland unga och gängbrottsligheten menade han att de som prövar narkotika och festknarkar inte inser att de finansierar detta. Redan här menar inrikesministern (s) att narkotikabruk innebär gängvåld. Det här är intressant eftersom själva bruket inte finansierar gängvåldet, utan det är handeln med gängen som åstadkommer detta. Visst kan vi anta att bruket i en viss utsträckning orsakar handeln med gängen (det förekommer även narkotikabruk utan handel med gängen), men det återstår fortfarande att narkotikahandeln är den egentliga handlingen som finansierar gängvåldet. Så eftersom premisserna är att både narkotikahandel och narkotikabruk finansierar gängvåldet och slutsatsen är att detta måste slås tillbaka genom att få polisen att växa, innebär det att slutsatsen är resultatet av en

felaktig premiss och därför inte det uteslutande resultatet av den, argumentet är därför ologiskt (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

Här har studien avtäckt ett bakomliggande syfte (Bryman 2018, ss. 640-641): Genom att använda narkotikabruk för att förklara gängvåldet och den plågan och faran som det innebär för samhället uppfyller argumentet ett berättigande av kriminaliseringen av narkotikabruk. "Plåga" och "fara" är också värdeladdade ord med normativa egenskaper som medför en negativ betingning av narkotikabruket. Dessa ord, samt premissen av att narkotikabruket finansierar gängkriminaliteten, som är ett stort bekymmer för samhället, leder åhöraren till att vara villig att föredra en slutsats över en annan (Fairclough & Fairclough 2012, s. 129). När argumentet presenteras på det här sättet framhäver det handlingen av att polisen slår tillbaka mot narkotikabruket som den rätta handlingen. Det här argumentet, som inte är dialektalt acceptabelt, är alltså ett upprätthållande av en politisk övertygelse som rättfärdigar sig själv med en felaktig premiss - en moralisk idé som rättfärdigar sig själv på godtycklig grund (Durkheim 1978, s. 40).

Människors uppfattning om brottens orsaker påverkar deras brottsbekämpande policys (Sims 2003, ss. 12-15) och här ser vi att inrikesministerns (s) uppfattning om orsaken till finansieringen av gängvåldet är narkotikabruket och att han stöttar en policy där polisen måste slå tillbaka narkotikabruket. (Fast även i Sims studie var det inte på fråga att bestraffa orsaken till brottet).

5.1.2 Argument 2

För transkribering av det här argumentet se Bilaga 2.

Rekonstruktion av argumentet:

Slutsats/Föreslagen handling: Samhället måste lyfta fram sina positioner.
Omständigheter: Ökad efterfrågan skapar större marknad för kriminella att slåss om; polisen har varit för få och tillbakatryckt; en frånvarande polis har inneburit att öppna drogscener har fått växa fram; de som prövar narkotika och festknarkar göder gängvåldet.
Värderingar: Vi vill rädda ungdomar från att dras in i det här; vi vill visa gängen att de inte får bre ut sig och tjäna pengar på narkotika.

I den här dialektala utvärderingen utgår vi från, utöver premisserna, programledarens fråga för att testa rimligheten av inrikesministerns (s) argument. Det är bra att vi först gör klart för oss att ett fenomen i ett land behöver inte te sig på samma sätt i ett annat; policys och dess effekter är inte nödvändigtvis direkt överförbara länder sinsemellan. Detta beror på att generella fenomen tar sig i uttryck genom en komplexitet som inte är oavkortat förenlig olika samhällen sinsemellan, så frågan blir därför mer komplicerad och sträcker sig bortom direkta jämförelser.

Frågan var hur det kan vara så att Tyskland och Spanien inte har samma problem med skjutningar och sprängningar (som Sverige har) när de ändå har mer narkotikabruk än Sverige. Här söker programledaren (kanske omedvetet) svar på förhållanden som rör Tyskland och Spanien (det hade kanske varit bättre om frågan hade omformulerats till att söka svar på Sveriges förhållanden), men inrikesministern (s) ger ändå svar på förhållandet som rör Sveriges del av jämförelsen. Men vad är det han svarar på då? Varför Sverige har mindre narkotikabruk och mer gängvåld när t.ex. Tyskland och Spanien har mer narkotikabruk och mindre gängvåld? Hur som helst svarar han att det beror på att polisen har varit för få, vilket har lett till att öppna drogscener har kunnat växa fram och därför måste samhället lyfta fram sina positioner. Men precis innan han fick frågan sa han att de som prövar narkotika och festknarkar finansierar sprängningar och skjutningar och att en ökad efterfråga skapar en större marknad för gängen att slåss om. Så om ett narkotikabruk finansierar gängvåldet och skapar en större marknad för gängen att slåss om, borde ju Tyskland och Spaniens högre narkotikabruk innebära en ännu större marknad för gängen att slåss om och ännu mer finansiering av gängvåld, men så är inte fallet (enligt programledaren).

Om ett ökat bruk innebär en ökad efterfråga, och narkotikahandeln och de öppna drogscenerna styrs av brukarnas efterfråga på narkotika, och gängen slåss om den här marknaden, så borde ju följaktligen ett mindre bruk resultera i en mindre efterfråga, som i sin tur resulterar i en mindre narkotikamarknad för gängen att slåss om. Men Sverige har mindre narkotikabruk och mer gängvåld, vilket gör att premissen av att bruket, åtminstone i och utav sig självt, göder gängvåldet fallerar. Så inrikesministerns (s) argument är inte dialektalt acceptabelt - det är inte logiskt (Fairclough & Fairclough 2012,

s. 57). Däremot kan det tolkas som ett rättfärdigande av inrikesministerns (s) politiska övertygelse (Durkheim 1978, s. 40).

Kanske är det så att narkotikamarknaden inte förutsätter gängvåld, vilket skulle öppna upp för möjligheten att Tysklands och Spaniens narkotikamarknad faktiskt kan vara större än Sveriges till följd av det högre bruket, men det skulle också innebära att bruket och marknaden inte göder gängvåldet. Eller är det så att en mindre marknad göder gängvåldet mer än en stor marknad, kanske eftersom fler gäng slåss för att få en del av den begränsade marknaden, skulle det ju förklara varför Sverige har mindre narkotikabruk men mer gängvåld. Men om detta är sant innebär det ju att en större narkotikamarknad hämmar gängvåldet, och då är det ologiskt att slå tillbaka narkotikamarknaden. Och då är argumentet att Sverige har mindre narkotikabruk och mer gängvåld eftersom polisen har varit för få, vilket har lett till en ökning av narkotikamarknaden, fortfarande ologisk (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

5.1.3 Argument 3

För transkribering av det här argumentet se Bilaga 3.

Rekonstruktion av argumentet:

Slutsats/Föreslagen handling: Vi behöver utreda narkotikapolitiken så att vi kan hitta dom balanserade avvägningarna.
Omständigheter: Den repressiva politiken innebär att individer med beroendeproblem blir allt mer marginaliserade, utstötta, allt svårare att få in i behandling; stor potential för negativa konsekvenser av ett ökat bruk; svaren är inte enkla; det är varken "svart eller vitt".
Värderingar: Våra dåliga resultat och den höga politiska svansföringen är väldigt bekymmersamma.

Det här argumentet förespråkar inte kriminaliseringen av narkotikabruk, men den förespråkar heller inte en frisläppt marknad. Det förhåller sig kritiskt till den repressiva politiken som bedrivs, men varnar också för de potentiella negativa effekterna av ett ökat bruk.

Så är argumentet logiskt? Om den repressiva politiken innebär hinder för missbrukares vårdmöjligheter, men det också finns en fara med ett ökat bruk till följd av en mer liberaliserad politik, så förefaller det att svaret på problemet inte är svart eller vitt (svaren är inte enkla). Alltså, av premisserna att bedöma, måste balanserade avvägningar hittas. Så långt är argumentet logiskt. Men kan detta åstadkommas genom en utvärdering av narkotikapolitiken? Om vi antar att narkotikapolitiken besitter egenskaper som verkar på och ger narkotikaproblematiken sin form, förefaller det logiskt att en utvärdering av politikens egenskaper också skulle innebära en utvärdering av dess effekter på problematiken. Förutsatt att utvärderingen genererar information om sakförhållandet kan vi konstatera att den här utvärderingen skulle innebära en begripligare bild av situationen från vilken en mer balanserad avvägning skulle kunna göras, och då är det här praktiska argumentet dialektalt acceptabelt och därför också logiskt. Men om endast utvärderingen av politiken är tillräcklig för att nå den eftersträvade avvägningen kan vi omöjligt avgöra. Däremot sa professorn att en utvärdering är "det första vi behöver göra", så det utesluter inte att andra handlingssätt tillämpas. Så argumentet är fortfarande logiskt (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57) .

Finner vi ett upprätthållande av en moral i argumentet? Det här argumentet skiljer sig från de tidigare på det sättet att det inte placerar sig på den ena eller andra sidan i kriminaliserings/avkriminaliserings-frågan. Utan argumentet förhåller sig någonstans mellan de dikotomiserade sidorna och drar slutsatsen att politiken måste utvärderas om man vill ha svar. Frånvaron av en oinskränkt moralisk övertygelse om det rätta med en kriminalisering eller avkriminalisering gör det svårt att förklara argumentet i termer om dess moraliska funktion. Däremot kan vi se att det här argumentet utmanar andras moraliska uppfattningar - den ideologi och uppsättning regler som samhället tar för givet som "verklighet" (Durkheim 1978, ss. 34-35). Enligt Durkheim (1978, s. 29) bildar människor uppfattningar om tingens beskaffenhet och låter sedan dessa uppfattningar förklara tingen. Och det professorn gör med sitt argument är att utmana människors uppfattning av narkotikaproblematiken genom att analysera tingen som de är och sedan låta tingen förklara sin uppfattning. Ett naturligt utfall är en sakligare och mer opartisk uppfattning om narkotikaproblematiken, vilket bl.a. illustreras i professorns avståndstagande från de enkla dikotomiserade svaren.

5.1.4 Argument 4 och 5

För transkribering av de här argumenten se Bilaga 4.

Rekonstruktion av argumenten:

Professorn i psykiatris argument
Slutsats/Föreslagen handling: Avkriminalisera eget narkotikabruk och gör behandlingen av missbrukare lättillgänglig.
Omständigheter: Tydliga tecken på att en kriminalisering av eget bruk motverkar att få in patienter i behandling; i stort sett en enig profession vill avkriminalisera eget bruk; Portugal avkriminaliserade eget bruk och gjorde vården lättillgänglig vilket resulterade i att narkotikadödligheten sjönk.
Värderingar: ---

Vice ordföranden i socialutskottets (s) motargument
Slutsats/Föreslagen handling: Gör behandlingen av missbrukare lättillgänglig, men man ska inte utvärdera kriminaliseringen av narkotikabruk.
Omständigheter: Vi har höga dödstal.
Värderingar: Det är bekymmersamt att vi har höga dödstal; vi vill se så lite narkotikaanvändning i samhället som möjligt; orolig för att en avkriminalisering av eget bruk skulle leda till ökat bruk; fokuset ska ligga på vården; tror att professionen har väldigt mycket att tillföra kring hur vård och behandling skulle kunna bli bättre; man ska hålla sig uppdaterad om de avkriminaliseringarna av narkotikabruk som görs i andra länder.

Den här argumentationen mellan professorn i psykiatri och vice ordföranden i socialutskottet (s) är lite mer nyanserad än de tidigare argumenten som har analyserats. Båda aktörerna har en gemensam del i deras slutsatser, att det ska satsas på vård, men i den andra delen av slutsatserna, kriminaliseringsfrågan, skiljer sig deras uppfattningar från varandra. Det vi kan se är att professorn stöttar sin slutsats med premisser baserade på vetenskap, medan vice ordföranden (s) bygger sin slutsats mer på premisser av värderingar.

Professorns primära mål är att förbättra vården av brukare som har utvecklat en beroendeproblematik och han använder sig utav evidens för att berättiga en avkriminalisering av narkotikabruk som en del av lösningen på problemet. Vid första anblick verkar det som att vice ordförandens (s) primära mål är detsamma som professorns, men om vi analyserar lite djupare ser vi en inneboende konflikt i hennes argument. Hon förespråkar som sagt också en förbättrad vård som ett måste i lösningen på den här problematiken, men hon hindras från att ta åt sig den vetenskapliga forskningen vars evidens pekar mot en lösning som inte är förenlig med hennes politik. Vi kan tolka hennes motvilja här som att hennes moraliska övertygelse om narkotikabruket hindrar henne från att ta åt sig och utgå från det aktuella evidensläget. Hennes moraliska känsla avvisar det som strider mot den oavsett om det är vetenskapligt berättigat (Durkheim 1978, ss. 40, 64). Detta innebär att hennes moraliska och politiska övertygelse kommer i första hand. Hennes moral och politik är det primära och lösningen på problemet är sekundärt - lösningen är inte valid om den motstrider den egna moraliska övertygelsen. Här kommer vi tillbaka till det Durkheim (1978, s. 29) varnade för med att bilda sig uppfattningar om tingen och sen låta uppfattningarna förklara tingen. Som vi ser har vice ordföranden (s) grundat sin slutsats i en del moraliska premisser, premisser bestående av moraliska uppfattningar om hur samhället bör vara (vill minimera narkotikabruket, vill inte att fler ska prova cannabis etc.) som exkluderar lösningar som inte är förenliga med den här moralen.

Så är argumenten logiska? Eftersom båda argumenten är överens om att vården behöver förbättras fokuserar vi istället på den delen av deras slutsatser som skiljer sig från varandra - kriminaliseringen av narkotikabruk. Om vi antar att den vetenskapliga evidensen som professorn i psykiatris slutsats bygger på är korrekta, så förefaller slutsatsen att avkriminalisera narkotikabruk logisk. Men här måste vi påminna oss om professorns tidigare uttryckta behov av att först utvärdera lagen (1988:286). Är det så att svaret på om en avkriminalisering kommer att möjliggöra en underlättad ingång i behandling för vårdbehövande individer i Sverige endast kan erhållas genom en utvärdering av lagen, kanske det är fel att dra slutsatsen om en avkriminalisering innan sagda utvärdering har genomförts. Om så är fallet blir professorns slutsats om att avkriminalisera (innan utvärderingen) felaktig. Här kan vi se att han har varit något

motsägelsefull. Det här kan emellertid förklaras med att det förra argumentet handlade mer om "frisläppt marijuana", alltså en legalisering, öppen marknad och den liberala policy det skulle innebära, medan det här argumentet fokuserar på en avkriminalisering av bruk för att göra behandlingen av missbrukare mer gångbar. Så om vi tar det här argumentet för vad det är, och antar att den vetenskapliga evidensen som professorn har redovisat i sina premisser är valid, så är hans argument logiskt (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57) .

Vice ordförandens (s) slutsats är att inte utvärdera kriminaliseringen av eget bruk eftersom det finns en oro för att en avkriminalisering av eget bruk skulle leda till ökat bruk och hon vill se så lite bruk i samhället som möjligt. Här är premissen ett sinnestillstånd - en oro och en önskan - vilket komplicerar fastställandet av argumentets logik. Eftersom vi inte vet om bruket skulle öka i o m en avkriminalisering, kan vi inte avgöra om slutsatsen är det uteslutande resultatet av premissen. Men om vi antar att det finns en risk för att en avkriminalisering skulle leda till ett ökat bruk, och premissen är en oro för detta och en önskan om motsatsen, förefaller det logiskt att inte *vilja* avkriminalisera narkotikabruk. Men sen menar hon också att professionen har väldigt mycket att tillföra kring hur vård och behandling skulle kunna bli bättre och som professorn i psykiatri påpekade har professionen uttryckt att narkotikabruket behöver avkriminaliseras för att kriminaliseringen hindrar deras arbete med att få in patienter i behandling. Så här uppstår en diskrepans mellan vice ordförandens (s) två slutsatser - bättre vård och en fortsatt kriminalisering - de är inbördes oförenliga, vilket borde göra åtminstone en av dom ologisk. Antingen behålls kriminaliseringen och man får en försvårad vård, eller så får man en bättre vård men då också en avkriminalisering. Alltså som en enhetlighet blir hennes argument ologiskt (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

5.2 Debatt 2 - Aktuellt SVT2 (2015)

En kortare debatt som sändes den 11 november 2015 och är en övertalningsdialog. Debatten handlar om kriminaliseringen av narkotika med fokus på bruk och innehav.

Aktörerna i det utvalda argumentet är ordföranden för Svenska Narkotikapolisföreningen och programledaren.

5.2.1 Argument 1

För transkribering av det här argumentet se Bilaga 5.

Rekonstruktion av argumentet:

Slutsats/Föreslagen handling: Avkriminalisera inte eget innehav.
Omständigheter: En ökad tillgänglighet leder till ett ökat missbruk.
Värderingar: För mig som narkotikapolis blir detta inte bra i en stor samhällsstruktur.

Om ordförandens argument för att en avkriminalisering per automatik innebär en ökad tillgänglighet/ökat missbruk skall antas som logiskt måste vi kunna bekräfta att en ökning av tillgänglighet leder till ett ökat missbruk. Problemet som då uppstår är tillgången till den typen av granskning. Den statistik som finns är på de personer som kommit i kontakt med rättsväsendet på ett eller annat sätt och därmed bekräftats ha ett eget innehav/missbruk, vilket inte säger så mycket om tillgängligheten kopplad till en ökning av missbruket i sin helhet. Då både införsel och det egna innehavet är kriminaliserat finns det sannolikt ett obestämt mörkertal. Detta försvårar en övergripande granskning av hur en ökad tillgänglighet kan kopplas till ett ökat missbruk. För att få en rimlig uppskattning av detta behövs mörkertalen bekräftas och sen utvärderas för att se om det har lett till ett ökat missbruk under de åren som en kriminalisering har funnits. Sen vidare se om en avkriminalisering skulle påverka dessa siffror eller inte, vilket endast går att göra om det skedde en avkriminalisering. Logiken bakom denna premiss motsätter därför rimligheten i den företagna slutsatsen och antas därmed som ologisk (Fairclough & Fairclough 2012, ss. 57, 76, 129).

Om vi antar att en ökad tillgänglighet skulle leda till ett ökat missbruk, blir det då en självklarhet att det inte är bra för en stor samhällsstruktur? Ett återkommande fenomen som vi har uppmärksammat är att termen “missbruk” används i debatter utan en egentlig vidare definition, utan ofta som en samlad definition av bruk av narkotika. I detta argument ses ökat missbruk som en premiss, och svårigheten med detta blir att studien inte kan förutsätta vilken definition ordföranden menar, vilket även skapar förvirring i diskursen om en avkriminalisering skulle påverka samhällsstrukturen eller inte. Anta att

en avkriminalisering ökar tillgängligheten, vilken definition av missbruk anses då öka? Om premissen antas vara ett missbruk där vård/behandling behövs skulle det ökade missbruket kanske komma att belasta samhällets resurser mer och därav inte vara bra för en stor samhällsstruktur. Utefter den premissen anses föreslagen handling vara rimlig (Fairclough & Fairclough 2012, ss. 76, 129). Men antas premissen vara det egna bruket av narkotika där vård/behandling *inte* behövs blir det oklart hur samhällets resurser i detta fall belastas utanför en intern logik där kriminaliseringen och belastningen rättfärdigar sig själva, m.a.o. det är kriminellt därför att det är en belastning, men det är också en belastning därför att det är kriminellt. Och i så fall förefaller föreslagen handling orimlig och argumentet kan inte anses vara dialektalt acceptabelt då slutsatsen inte nödvändigtvis är det uteslutande resultatet av dess premisser (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

En annan faktor som spelar in i ordförandens resonemang är hans värdering. Att argumentera för att inte avkriminalisera utifrån det egna perspektivet - att en avkriminalisering skulle vara dålig för en stor samhällskultur - visar på det Durkheim (1978, s. 40) menade sker när ens uppfattning ifrågasätts och godtyckliga resonemang används som ett rättfärdigande av det egna argumentet. Ordförandens övertygelse utifrån sin roll som narkotikapolis blir den moraliska ideologin hans världsuppfattning yttrar sig genom (Durkheim 1978, ss. 34-35, 37). Alltså förklarar hans egen uppfattning vad en avkriminalisering skulle innebära baserat på hans egen värdering.

5.3 Debatt 3 - Aktuellt SVT2 (2020)

En kortare debatt som sändes den 26 februari 2020 och är en övertalningsdialog. Debatten gäller en eventuell utvärdering av narkotikalagstiftningen.

Aktörerna är socialministern (s), vikarierande partiledare (c) och programledaren.

5.3.1 Argument 1 och 2

För transkribering av de här argumenten se Bilaga 6.

Rekonstruktion av argumenten:

Vikarierande partiledarens (c) argument
Slutsats/Föreslagen handling: Utvärdera kriminaliseringen av narkotikabruk (1988:286) för att sedan kunna ta ställning till om den ska vara kvar eller inte.
Omständigheter: Rekordmånga unga människor dör av narkotika; en kriminalisering av sjukdomen narkotikaberoende innebär att de med sjukdomen håller sig borta från vård och behandling; internationell forskning visar på att den här kriminaliseringen inte är verksam och leder till en ökad dödlighet.
Värderingar: ---

Socialministerns (s) motargument
Slutsats/Föreslagen handling: Man ska inte avkriminalisera narkotikabruk.
Omständigheter: Narkotika göder gängkriminalitet; avkriminaliserar man narkotikabruk säger man att det är okej för alla att ha knark i fickan; 22% av människor i åldrarna 18 - 30 som inte tidigare provat narkotika skulle prova om det var avkriminaliserat enligt en undersökning i Aftenposten i Norge; Sverige har alldeles för hög narkotikadödlighet.
Värderingar: Bekymrad över vad det kommer att leda till om man säger att det är okej för alla att ha knark i fickan; de som har fastnat i ett tungt missbruk ska inte känna sig straffade.

Är vikarierande partiledarens (c) argument logiskt? Vi kan se att han bygger sin slutsats på premisser grundade i sakförhållanden med vetenskaplig uppbackning. Eftersom han inte grundar sin slutsats i värderingar slipper han till synes undan fenomenet av att rättfärdiga sin uppfattning på godtyckliga grunder (Durkheim, 1978, s. 40). Men som vi har påvisat i tidigare analyserade argument kan även premisser av sakförhållanden vara felaktiga vilket leder till en felaktig slutsats som då inte nödvändigtvis är det uteslutande resultatet av dessa premisser (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57). Därför behöver vi också granska konsekvenserna av slutsatsen (Fairclough & Fairclough 2012, s. 76).

Hans argumentation för att utvärdera lagen (1988:286) bygger på att lagen har visat sig innebära en ökad dödlighet genom att den hindrar missbrukare från att uppsöka vård. Om vi antar att en utvärdering av lagen skulle visa på om så är fallet i Sverige förefaller det

logiskt att utvärdera lagen för att sen kunna ta ställning (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

Kan vikarierande partiledarens (c) argument antas uppfylla en moralisk funktion? Han belyser Sveriges höga narkotikadödlighet och använder sig av evidensbaserade premisser av möjliga lösningar på problemet. Detta kan tolkas som att han inte argumenterar för att upprätthålla en moralisk eller politisk ideologi, utan förhåller sig till ett evidensläge (som istället utmanar en moralisk ideologi) och låter det leda honom till ett politiskt ställningstagande, som i det här fallet är att utvärdera lagen. Men vi kan också se att han inte direkt svarar på socialministerns (s) bekymmer över att en avkriminalisering skulle leda till ett ökat bruk. Så bortser han från detta för att det motstrider hans uppfattning? Om vi antar att hans politiska övertygelse om att utvärdera lagen också är hans moraliska övertygelse kan det tolkas som att han bortser från bekymret över ett ökat bruk eftersom det motstrider hans moraliska uppfattning (Durkheim 1978, ss. 40, 64). Men det måste understrykas här att han inte förespråkar en avkriminalisering av narkotikabruk, utan att kriminaliseringen måste utvärderas innan man kan ta ställning till en avkriminalisering.

Är socialministerns (s) argument logiskt? Hon inleder sitt motargument med att fastställa att narkotika göder gängkriminalitet. Problemet med ett sådant påstående är att det inte adresserar narkotikabruket i sig, utan generaliserar det till ett begrepp vars innebörd är större än bruket och som sedan används för att förklara ett fenomen som endast bruket i sig inte kan förklara, i det här fallet gödningen av gängkriminalitet. Som vi har redogjort för tidigare är det narkotikahandeln med gängen som är handlingen som finansierar gängkriminaliteten, inte handlingen av att införa narkotika i kroppen. Så den premissen leder till en felaktig slutsats vilket gör argumentet ologiskt (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

Men socialministern (s) menar också att en avkriminalisering skulle vara att säga till alla att det är okej att ha "knark i fickan". Här menar hon alltså att en avkriminalisering översätts till att det är okej att knarka, eller åtminstone att ha det i fickan. Här kommer vi fram till värderingar och uppfattningar om ev. konsekvenser av en avkriminalisering av narkotikabruk. Är det så att en avkriminalisering kan översättas till att man säger att det är okej för alla att ha knark i fickan? Det är en svår fråga. Visst är det mycket som är lagligt

(eller avkriminaliserat) som också är okej, men det finns ju också saker som är lagliga utan att man nödvändigtvis säger att det är okej för alla att befatta sig med dessa saker. Bara för att t.ex. alkohol är lagligt säger man nödvändigtvis inte att det är okej för alla att gå runt med alkohol i fickan. Eftersom ett lagligt fenomen inte nödvändigtvis innebär att det är okej för alla att ägna sig åt detta som är lagligt kan slutsatsen att inte avkriminalisera narkotikabruk inte vara det uteslutande resultatet av den premissen heller (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

Sen hänvisar socialministern (s) till en undersökning gjord av en tidning i Norge där 22% av deltagarna skulle kunna tänka sig att prova narkotika om det inte var straffbart. Men vad innebär detta för slutsatsen att inte avkriminalisera narkotikabruk? Att inte vilja att fler människor ska prova narkotika är en värdering grundad i ett moraliskt regelverk, d.v.s. en uppfattning om hur man vill att samhället ska vara (Baier & Svensson 2018, ss. 122-123; Durkheim 1978, ss. 34-35). Om man inte vill se fler människor använda narkotika och om vi antar att fler människor skulle prova narkotika om det avkriminaliserades förefaller det logiskt att inte avkriminalisera narkotikabruket (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57). Men det viktiga att belysa här är att det är endast logiskt som ett sätt att upprätthålla den kollektiva moralen och politiska övertygelsen - oberoende av kriminaliseringens övriga effekter. Det här argumentet bortser fortfarande från problematiken med kriminaliseringen och narkotikadödligheten som evidensläget menar att den innebär. Och eftersom socialministern (s) anser att Sverige har en alldeles för hög narkotikadödlighet, samt att hon inte vill att missbrukare ska känna sig straffade, blir hennes slutsats, som bortser från evidensläget, ändå ologisk.

Kopplingen till gängkriminalitet och värderingen att det inte är okej att “ha knark i fickan” kan tolkas som socialministerns (s) moraliska ideologi om hur samhället bör vara (Baier & Svensson 2018, ss. 122-123; Durkheim 1978, ss. 34-35, 40). Det som vikarierande partiledaren (c) argumenterar för innebär då en överträdelse av hennes moral, vilket hon inte bemöter genom att adressera den vetenskapliga forskningen som vikarierande partiledaren (c) baserar sitt argument i, utan istället genom att upprätthålla kriminaliseringen av narkotikabruk som något moraliskt önskvärt (Durkheim 1978, ss. 40, 63, 68).

5.3.2 Argument 3

För transkribering av det här argumentet se Bilaga 7.

Rekonstruktion av argumentet:

Slutsats/Föreslagen handling: Finns ingen anledning att utreda kriminaliseringen av narkotikabruk.
Omständigheter: Det är definitivt politik i vilka signaler man vill skicka; utskottet har inte bett om en utredning av kriminaliseringen av narkotikabruk; det finns absolut inga klockrena samband mellan länder som avkriminaliserat och har en låg dödlighet.
Värderingar: Vill ha en bättre missbruksvård; vill inte säga till en hel generation unga att det är okej att handla, stoppa i fickan och använda narkotika för eget bruk; vi bör titta oss runt och se hur forskningsläget ser ut i världen.

Socialministern (s) menar att det inte finns anledning att utreda kriminaliseringen av narkotikabruk därför att hon inte vill säga till en hel generation unga att det är okej att befatta sig med narkotika. Istället vill hon låta kriminaliseringen förbli outredd och satsa på en bättre missbruksvård. Det här backar hon också upp med att det "finns ju absolut inga klockrena samband mellan länder som avkriminaliserat och har en låg dödlighet".

Så är det här ett logiskt argument? Här har vi lite utav samma interna oförenlighet som vi har sett i tidigare argumentet. För att det ska vara logiskt att det inte finns någon anledning att utreda kriminaliseringen av narkotikabruk krävs det att premisserna till den slutsatsen utesluter alla anledningar till varför en utredning bör göras (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57). Om utskottet inte har bett om en utredning av kriminaliseringen förefaller det logiskt att inte utreda heller. Men socialministern (s) menar också att man ska uppmärksamma den internationella forskningen som bedrivs i frågan, där hon menar att det inte finns "klockrena" samband mellan en avkriminalisering och låg dödlighet. Om detta stämmer kan det fortfarande vara logiskt att inte utvärdera lagen. Men vikarierande partiledaren (c) menar ju att det finns tydliga tecken på att kriminaliseringen av narkotikabruk innebär en ökad narkotikadödlighet och som vi skildrade i ett tidigare argument menar Markus Heilig, professor i psykiatri, att Portugal avkriminaliserade eget

bruk och gjorde vården lättillgänglig vilket resulterade i att narkotikadödligheten sjönk. Och vi kan se att Portugal hade ca 300 narkotikadödsfall 2001 (EMCDDA 2002, s. 18) och 2017 hade dom 51 narkotikadödsfall (EMCDDA 2020, s. 80), sen om den här statistiken är representativ och är det uteslutande resultatet av en avkriminalisering kan vi inte avgöra. Det vi kan avgöra däremot är att det åtminstone verkar finnas ett samband mellan avkriminalisering och lägre dödlighet, men ett samband är bevisligen inte tillräckligt för att socialministern (s) ska vilja utreda kriminaliseringen, utan sambandet ska också vara "klockrent".

Så varför detta kriterium på att det ska vara klockrent? Det är inte heller klockrent att kriminaliseringen av narkotikabruk i Sverige har en positiv (preventiv) effekt på narkotikadödligheten (Folkhälsomyndigheten 2020, ss. 7, 21, 23), utan det är snarare oklart vilken effekt kriminaliseringen har på narkotikabruket och dödligheten. Så om ett evidensläge måste vara klockrent för att det ska följas förefaller det inte heller logiskt att kriminalisera narkotikabruket. Alltså blir socialministerns (s) premiss en godtycklighet i avgörandet om en utredning ska göras eller inte (Durkheim 1978, s. 40); hon avfärdar det som motstrider hennes moraliska och politiska övertygelse för att det inte är klockrent, samtidigt som hon accepterar det som faller i enlighet med hennes övertygelse trots att det inte heller är klockrent (Durkheim 1978, ss. 40, 64). Slutsatsen baseras alltså på en godtycklig premiss som rättfärdigar slutsatsen genom att tillämpa ett kriterium som också vederlägger samma slutsats, alltså är inte slutsatsen det uteslutande resultatet av premissen (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

Sen menar socialministern (s) att det definitivt är politik i signalerna man vill skicka. Det här är intressant eftersom att vi i de tidigare argumenten har behövt undersöka argumentens bakomliggande syften/ideologier genom en analys av dessa (Svensson 2019, ss. 53-54), men här är socialministern (s) öppen med sin intention - att det är politik i signalerna hon vill skicka. Hon vill inte säga till en hel generation unga att det är okej att befatta sig med narkotika. Men som vi klargjorde i förra argumentet innebär inte ett lagligt eller avkriminaliserat fenomen nödvändigtvis att det är okej för alla att befatta sig med detta fenomen och därför kan slutsatsen att inte utreda kriminaliseringen av narkotikabruk inte vara det uteslutande resultatet av den premissen heller (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57).

Fokuset i socialministerns (s) argument ligger till stor del på den moraliska aspekten bakom kriminaliseringen av narkotikabruk; att hon inte tycker att det är okej, att det är politik i signalerna man skickar, att en hel generation unga inte ska tycka att det är okej att ägna sig åt narkotika. Genom att inte utreda kriminaliseringen av narkotikabruk tar hon ett moraliskt och politiskt ställningstagande för den här narkotikafria ideologin. Här kan vi se hur kriminaliseringen av narkotikabruk verkar handla mer om samhällets sammanhållning och moral, snarare än att handla om narkotikabrukaren i sig (Collins 2008, ss. 119-120).

6. Diskussion

Vi förväntade oss debatter fulla av praktiska argument för och mot en kriminalisering av narkotikabruk, men analysen av resultatet har visat en betydligt mer svåråtkomlig diskurs med dolda missförstånd och retoriska undanmanövrar.

Det var väldigt svårt att hitta debatter som rörde just kriminaliseringen av narkotikabruk. I de allra flesta debatter var det rörigt och svårt att urskilja exakt vad det var som argumenterades för. I majoriteten av debatterna pratade man om kriminaliseringen av narkotika, men man specificerade inte vad som innefattades av kriminaliseringen och inte heller omfattningen av det man ville avkriminalisera. Ett återkommande tema i alla debatter var narkotikadödligheten, men även här framgick det sällan vilka laglydelser som behövde reformeras, utan det talades endast om att narkotikapolitiken i sig behövdes förändras. Även i argumenten för att en missbrukare inte borde kriminaliseras framgick det inte om det är köpet, innehavet, bruket eller själva berusningen som borde avkriminaliseras; det argumenterades bara för att missbrukaren i sig måste avkriminaliseras.

Det här kan ju vara ett problem om man är intresserad av att komma fram till en lösning. Med tanke på den evidens som finns tillgänglig som pekar på att kriminaliseringen av narkotikabruk inte har de preventiva effekterna som man eftersträvar och har istället en negativ effekt på missbrukarnas hälsa och välmående (UNODC 2019, s. 5; UNODC 2016b, ss. 100-101; Folkhälsomyndigheten 2020, ss. 7, 21; EMCDDA 2020, s. 82; Brå

2000, s. 40), blir det ju väldigt problematiskt om diskussionen om själva bruket inte tillåts att komma till förgrunden.

Ett intressant fenomen som uppenbarade sig i samtliga debatter, inkl. de analyserade argumenten, är att ingen av aktörerna ändrade uppfattning. Detta skulle kunna vara för att alla aktörer har sina respektive plikter att uppfylla (Durkheim 1978, s. 21). En plikt som innebär att de står fast vid sina respektive uppfattningar, samtidigt som de försöker tvinga på de andra aktörerna ett avtal om att anta samma uppfattning som de själva har. Om detta är samtliga aktörers plikt förklarar det varför ingen ändrar uppfattning (accepterar att ingå i en annan aktörs avtal). För att en aktör ska kunna ingå i en annan aktörs avtal krävs det att hen först avsäger sig sin egen plikt och gör hen det kommer hen att stöta på motstånd (t.ex. från samhället, partiet, jobbet eller vänner osv.) (Durkheim 1978, ss. 21-22). Så vi kan tolka det som att debatterna består av aktörer vars huvudsakliga uppgift är att uppfylla sina plikter genom att upprätthålla sina respektive avtal, och eftersom deras avtal är oförenliga med varandra innebär det att debatterna, så som vi har observerat dem, är oförlösliga av sin natur.

6.1 Slutsatser

Vi har besvarat frågeställningarna genom att redovisa argument från debatterna om kriminaliseringen av narkotikabruk, analyserat dem och förklarat deras moraliska funktioner. Vi har kommit fram till att de analyserade argumenten som legitimerar kriminaliseringen av narkotikabruk inte är logiska - de slutsatser som de kommer fram till är inte de uteslutande resultaten av deras premisser (Fairclough & Fairclough 2012, s. 57). Eftersom argumenten inte är logiska, med hänsyn till deras implikationer, måste det antas att deras syfte inte är att förkroppsliga ett neutralt och opersonligt förhållningssätt till en reell lösning på problematiken, utan syftar istället till att upprätthålla den moraliska och politiska övertygelsen bakom kriminaliseringen.

Vidare har vi funnit att vissa av premisserna till argumenten är utformade för att få åhöraren till att vara mer villig att hålla med en slutsats och inte en annan (Fairclough & Fairclough 2012, s. 129). Vi har också upptäckt att man tycks avfärda eller bortse från motargument oavsett vilka grunder de står på samtidigt som man rättfärdigar sina egna på godtyckliga grunder (Durkheim 1978, s. 40); det har bland annat redovisats i form av en

ovilja att ta åt sig relevant vetenskaplig forskning om den strider mot den egna moraliska och politiska övertygelsen.

Så finns det en social nödvändighet av narkotikabruk? Den sociala nödvändigheten av brott innebär ju att brottsligheten är en naturlig funktion av samhället (Durkheim 1978, ss. 57, 63). Brott, straff och lagar konstituerar samhällets yttre gränser och ger det sociala sin form (Tonkonoff 2014, s. 543). Så narkotikabruket är en del av det som definierar samhället. Och det här oavkortade upprätthållandet av kriminaliseringen av narkotikabruk - den kollektiva moralen - som vi har skildrat i analysen av debatterna, är det socialt nödvändiga för att samhället ska ha den formen och definitionen som den har till följd av kriminaliseringen. Det kan alltså tolkas som att det föreligger i somligas intressen att upprätthålla narkotikabrukets kriminella status (trots att den inte verkar ha en preventiv effekt) därför att det är en nödvändighet för att upprätthålla den moral och politik som ger samhället den form som somliga vill att samhället ska ha. Skulle narkotikabruk avkriminaliseras skulle det bara innebära att samhället tar en annan form.

6.2 Vidare forskning

För att få en djupare förståelse för den sociala nödvändigheten av narkotikabruk och hur dess kriminalitet upprätthålls, samt vilka moraliserande effekter detta får, hade det varit intressant att se vidare forskning som utgår från ett socialpsykologiskt perspektiv. T.ex. att tillämpa teorin om kognitiv dissonans för att se hur aktörer rättfärdigar och rationaliserar sina uppfattningar och handlingar utifrån deras upplevda situationer och åtaganden.

7. Slutord

Vi anser att debatterna som har analyserats, och i en bemärkelse den repressiva narkotikapolitiken som bedrivs, speglar uppfattningen om att missbrukarna är “ytterst en förutsättning för all narkotikabrottslighet” (Justitiedepartementet 1992, s. 15). Den här mentaliteten verkar ligga kvar trots den vetenskapliga evidensen som finns till vårt förfogande idag. Trots att en missbrukare enligt internationell forskning (UNODC 2020, s. 59; UNODC 2016b, ss. 100-101) lider av en komplex hälsostörning och behöver vårdas - inte straffas - verkar en del ha svårt att släppa hämndbegäret (Garland 1990, s. 30). Detta kanske beror på den ständiga konstrueringen och rekonstrueringen av narkotikabrukaren

som roten till inte bara all narkotikabrottslighet, utan även till andra brott som t.ex. sprängningar och skjutningar.

Referenser

Ahrne, G & Svensson, P. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder.* 2:4 upplagan. Stockholm: Liber AB, ss. 17-31.

Aktuellt (2015). [TV-program]. Sveriges television, SVT2, 11 november. https://www.youtube.com/watch?v=-69zoBT5SJY [2021-03-09]

Aktuellt (2020). [TV-program]. Sveriges television, SVT2, 26 februari. [2021-05-06]

Baier, M. & Svensson, M. (2018). *Om normer*. 1:2 upplagan. Lund: Studentlitteratur AB

Becker, Howard S. (2006). *Utanför. Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv förlag

Bergstedt, T. (2020). Folkhälsomyndigheten: Utred förbudet att ta droger. *SVT*, 8 maj. https://www.svt.se/nyheter/inrikes/folkhalsomyndigheten-utred-forbudet-att-ta-droger [2021-04-05]

Brottsförebyggande rådet (Brå) (2000). *Kriminaliseringen av narkotikabruk. En utvärdering av rättsväsendets insatser.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800019696/1371914731964/2000_21_kriminalisering_av_narkotikabruk.pdf [2021-04-05]

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 upplagan. Malmö: Liber ekonomi

Collins, R. (2008). *Den sociologiska blicken*. Lund: Studentlitteratur AB

Durkheim, È. (1978). *Sociologins metodregler*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) (2002). *Annual drug report on the drug-phenomena. Portugal - 2002*. Lisboa: Publications Office of the European Union

https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/236/NR2002Portugal_65423.pdf [2021-05-07]

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) (2020). *European Drug Report 2020: Trends and Developments*. Luxembourg: Publications Office of the European Union https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13236/TDAT20001ENN_web.pdf [2021-04-04]

Fairclough, I. & Fairclough, N. (2012). *Political Discourse Analysis. A Method for Advanced Students*. Abingdon/New York: Routledge

Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis. The critical study of language.* 2 upplagan. New York/London: Routledge

Folkhälsomyndigheten (2020). *Åtgärdsförslag för att förebygga användning samt medicinska och sociala skadeverkningar av narkotika.* Solna/Östersund: Folkhälsomyndigheten https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/5ce3639567ad495eae0dcec6071aaf9e/atgardsforslag-forebygga-anvandning-medicinska-sociala-skadeverkningar-narkotika.pdf [2021-04-04]

Garland, D. (1990). *Punishment and modern society: A study in social theory.* Chicago: University of Chicago Press

Hultåker, O. & Trost, J. (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB

Hydén, H. & Hydén, T. (2019). *Rättsregler*. 8:2 upplagan. Lund: Studentlitteratur AB

Johnson, D. (2009). Anger about crime and support for punitive criminal justice policies. *Punishment & Society*, 11(1), ss. 51-66. doi:10.1177/1462474508098132

Justitiedepartementet (1987). *Om ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64).* (Regeringens proposition 1987/88:71). Stockholm: Regeringskansliet https://data.riksdagen.se/fil/DD188367-3C17-4755-8074-0E436771EF6D [2021-04-04]

Justitiedepartementet (1992). *Om åtgärder mot bruk av narkotika samt ringa narkotikabrott.* (Regeringens proposition 1992/93:142). Stockholm: Regeringskansliet https://data.riksdagen.se/fil/BBBEA8E0-7CCD-4E0F-925D-1F9B79F0BBD7 [2021-04-07]

Lindgren, S. (1993). *Den hotfulla njutningen. Att etablera drogbruk som samhällsproblem 1890 - 1970*. Diss. Göteborg. Stockholm/Stehag: Symposion Graduale. http://hdl.handle.net/2077/12664

Pope, W. (1975). Durkheim as a Functionalist. *The Sociological Quarterly*, 16(3), ss. 361-379. doi:10.1111/j.1533-8525.1975.tb00954.x

SFS 1968:64. *Narkotikastrafflag.* Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1988:286. *Lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64).* Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1993:211. *Lag om ändring i narkotikastrafflagen (1968:64).* Stockholm: Justitiedepartementet

Sims, B. (2003). The Impact of Causal Attribution on Correctional Ideology: A National Study. *Criminal Justice Review,* 28(1), ss. 1-25. doi:10.1177/073401680302800102

Socialdepartementet (1968). *Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till narkotikastrafflag, m. m.; given Stockholms slott den 29 december 1967.* (Kungl. Maj:ts proposition nr 7 år 1968 [proposition 1968:7]). Stockholm: Regeringskansliet https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/kungl-majts-proposition-nr-7-ar-1968_ET307/html [2021-04-09]

Svensson, P. (2019). *Diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB

Sverige möts (2021). [TV-program]. Sveriges television, SVT, 10 februari. https://www.svtplay.se/video/30003474/sverige-mots/sverige-mots-sasong-2-10-feb-20-00?modalId=KG5obN1 [2021-03-08]

Tonkonoff, S. (2014). Crime as the Limit of Culture. *Human Studies,* 37, ss. 529–544. doi:10.1007/s10746-014-9322-4

UN News (2015). World drug problem violates human rights in five key areas, says UN official, 28 september. https://news.un.org/en/story/2015/09/510142-world-drug-problem-violates-human-rights-five-key-areas-says-un-official [2021-04-08]

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2016a). *Outcome Document of the 2016 United Nations General Assembly Special Session on the World Drug Problem New York, 19-21 April 2016. Our joint commitment to effectively addressing and countering the world drug problem*. Vienna: United Nations https://www.unodc.org/documents/postungass2016/outcome/V1603301-E.pdf [2021-04-08]

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2016b). *World Drug Report 2016*. Vienna: United Nations https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf [2021-04-08]

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019). *UN system coordination Task Team on the Implementation of the UN System Common Position on drug-related matters. What we have learned over the last ten years: A summary of knowledge acquired and produced by the UN system on drug-related matters*. https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/Contributions/UN_Entities/What_we_have_learned_over_the_last_ten_years_-_14_March_2019_-_w_signature.pdf [2021-04-08]

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2020). *Other Drug Policy Issues. World Drug Report 2020.* Vienna: United Nations https://wdr.unodc.org/wdr2020/field/WDR20_BOOKLET_6.pdf [2021-04-08]

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2021-04-16]

World Health Organization (WHO) & United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2020). *International standards for the treatment of drug use disorders: revised edition incorporating results of field-testing.* Geneva: World Health Organization and United Nations Office on Drugs and Crime https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/UNODC-WHO_International_Standards_Treatment_Drug_Use_Disorders_April_2020.pdf [2021-04-09]

Bilagor

Bilaga 1

Debattledare: Dom tjugo senaste åren har användningen av cannabis den vanligaste drogen i Sverige ökat bland tonåringar och unga vuxna i Sverige och samma sak gäller en annan vanlig drog kokain. (...) Du har ju ansvar för bland annat polisen och frågorna kring det. Vad är din reaktion på den här ökningen bland unga och cannabis och kokain?
Inrikesministern: Att den är allvarlig. Att det är ett fenomen som vi måste ta på stort allvar därför att ett av mina och samhällets största bekymmer just nu det är det här gängvåldet. Sprängningar skjutningar som plågar Sverige och vi ser en väldigt tydlig koppling mellan narkotika och gängvåld. Men vi ser också en väldigt tydlig koppling mellan dom här öppna drogscenerna, narkotikamarknaden och rekryteringen av unga in i dom här gängen. Så det här blir en farlig cocktail, en blandning som måste slås tillbaka och jag är helt övertygad om att vi kan göra det när polisen växer och vi ger polisen nya verktyg, för dom öppna drogscenerna är farliga för ett samhälle.
(...)
Debattledare: Finns det en koppling mellan ökningen bland unga och den ökade gängbrottsligheten?
Inrikesministern: Inte så direkt koppling tror jag därför att den är indirekt. Många människor som prövar narkotika eller festknarkar inser inte att dom finansierar dom sprängningar och skjutningar vi ser i samhället idag och det är den kopplingen, den ökade efterfrågan skapar ju också en större marknad för dom kriminella att slåss om.

Bilaga 2

Inrikesministern: Många människor som prövar narkotika eller festknarkar inser inte att dom finansierar dom sprängningar och skjutningar vi ser i samhället idag och det är den kopplingen, den ökade efterfrågan skapar ju också en större marknad för dom kriminella att slåss om.
Debattledare: Varför jag frågar är ju för att Sverige ligger ju lågt totalt sett på användningen. I många andra länder Tyskland och Spanien så är det ju många fler som använder narkotika, ändå har ju inte dom samma problem med sprängningar och skjutningar. Hur kan det va så?

Inrikesministern: Nej, men därför att polisen har varit för få, vi har haft en tillbakatryckt polis som inte har varit så närvarande, då har det fått växa fram olika öppna drogscener som kommenterades tidigare här förut och då har också kriminella kunnat lägga sig under olika marknadsandelar och det måste tryckas tillbaka. Så jag tycker att samhället måste flytta fram sina positioner och visa att dom här gängen inte får bre ut sig på det här sättet och tjäna dom här pengarna. Och det är det som måste göras om vi vill rädda ungdomar från att dras in i det här men framför allt för att förhindra att dom här kriminella tjänar väldigt mycket pengar på narkotikan.

Bilaga 3

Debattledare: Varför ligger Sverige i topp här (i narkotikadödlighet i Europa)?
Professor i psykiatri: Ja det är en intressant fråga. Kanske därför att vi så länge jag har varit verksam i den här branschen haft en kombination av två väldigt bekymmersamma fenomen. Det ena är att vi har haft dåliga resultat och samtidigt så har vårt politiska ledarskap haft en otroligt hög svansföring. Och jag tycker det illustrerades ju, vi kommer kanske till mer detaljerade analyser, men alltså grundproblemet illustrerades ju väldigt väl när ministern (inrikesministern) uttalade sig. Du frågade men så här gjorde man i Kanada (avkriminalisering av cannabisbruk och försäljning) hur gick det? Och det skulle vi få diskutera resultaten av, men redan innan dess så visste Mikael Damberg att det här var inte nått han ville göra i Sverige.
Debattledare: Vad är det Sverige har gjort för vägval som har varit fel då menar du?
Professor i psykiatri: Vi har haft en väldigt repressiv, unikt på repressiv policy som har gjort att vi har förvärrat dom grundläggande processer som gör att personer som går in i ett bruk där en minoritet då utvecklar ett beroendeproblem, dom blir allt mer marginaliserade, utstötta, allt svårare att få in i behandling, precis när vi behöver uppnå det exakt omvända. (...)
Debattledaren: (Refererar till en reklamfilm för cannabis från USA) Men det där är ingenting du är intresserad av heller, en form av frisläppt marijuana eller så?
Professor i psykiatri: Självklart inte. Och det är ju ett annat problem som vi har haft på det här området - det är svart eller vitt. Och jag kan säga redan i starten av diskussionen att var och en som säger att svaren är enkla har inte förstått frågan. Jag är personligen väldigt kritisk mot att man släpper kommersiella krafter helt fria på ett sånt här område, men det gör vi ju inte när det gäller andra rusmedel heller.

Debattledare: Vad är en rimlig nivå då?
Professor i psykiatri: Alltså det där är jättesvårt. Och som så ofta så handlar det inte om att det är rätt så här och fel så här, utan i ena vågskålen ligger att det finns otroligt omfattande negativa konsekvenser av den här repressiva politiken som vi haft länge. Man ska inte vara blind för att det finns också stor potential för negativa konsekvenser av ett ökat bruk. T.ex. så är ju cannabispsykoser en allt vanligare företeelse på våra akutmottagningar och tittar man på god modern dansk forskning så visar det sig att många av dom här blir kroniska. Så det är nått som jag som psykiater personligen är oerhört bekymrad för. Så här gäller det ju att komma upp ur skyttegravarna och hitta dom balanserade avvägningarna och det första vi behöver göra för att ens hitta dom är ju att vi utreder den här politiken och då säger regeringen nej det ska vi inte göra.

Bilaga 4

Vice ordf. (s): Jag tänker så här att att jag tror att vi alla har ett gemensamt mål i att vi vill se så lite narkotikaanvändning i samhället som som möjligt. Alla inte utom liberalernas ungdomsförbund då som tycker tydligen tvärtom. Och då tänker jag att då är det viktigt och jag är väldig glad över att ett enigt socialutskott har fattat ett beslut om ett tillkännagivande till regeringen att man ska se över den narkotikapolitik som har förts. Det är ju en gammal lagstiftning den är över trettio år och jag tänker att många politikområden behöver ses över kontinuerligt.
Debattledare: Man ska ju utvärdera det där, men man ska inte titta på till exempel om det skulle va på sin plats med en avkriminalisering.
Vice ordf. (s): Jag tycker att det finns väldigt många mycket väsentliga delar som man kan titta på förutom det, till exempel hur fungerar vård och behandling. Där tror jag att professionen har väldigt mycket att tillföra kring hur skulle den det kunna bli bättre.
Debattledare: Om det visar sig då att Sverige kommer ut ganska dåligt till exempel när det gäller dödstalen och så där vad gör vi då?
Vice ordf. (s): Ah men det vet vi ju och det är bekymmersamt att vi har höga dödstal. Det tycker jag att vi jobbar aktivt med på flera olika sätt, till exempel med att tillgängliggöra Naloxon på ett bättre sätt. Sen har vi den här frågan om samsjuklighet som handlar om att man både har psykiska problem och missbruk och det hänger ju väldigt tätt samman dom två delarna och där har vi ju nu en samsjuklighetsutredning som ska komma med förslag under det här året och det tror jag är otroligt viktigt.

Debattledare: Markus Heilig (professor i psykiatri) låter det, det låter väl bra det där?
Professor i psykiatri: Alltså för att hålla sig nyanserad så har regeringen gjort ett antal bra saker, att snabbt få ihop socialstyrelsen, läkemedelsverket och professionen för att få fram metoder för att få ut antidoten mot överdosen, Naloxonet, är en framgångssaga, jag var med och jobbade med den och jag är jätteglad att ni körde hårt där trots att en del sa att det här är fel signaler för det säger att det är okej att knarka för man kan alltid få antidot och lyckligtvis var det ingen som lyssnade på dom dumheterna. Och då föreslår jag, och varför jo för att en enig expertis sa att det här räddar liv och vi måste följa data. Jag skulle önska att vi kunde ha samma resonemang när det gäller andra aspekter av den här policyn och då och du säger att professionen måste komma in med synpunkter och dom har redan kommit in i (ohörbart) i en debatt från styrelsen från svensk före- beroendemedicin att vi ser tydliga tecken på att en kriminalisering av eget bruk motverkar vårt arbete att få in patienter i behandling. Behandling måste i slutändan bygga på att man skapar en allians med patienten och det går inte så bra med alliansen ifall dom riskerar att bli tagna av polisen för att dom ringer ambulansen.
Vice ordf. (s): Nej det kan jag förstå men jag tänker så här, är det lättare för människor som missbrukar legala substanser är det lättare är det mindre stigma
Professor i psykiatri: Absolut.
Vice ordf. (s): kring deras problem
Professor i psykiatri: Absolut.
Vice ordf. (s): då måste vi diskutera hur vi ska lösa det och varför det är på det sättet. Jag kan inte se att man genom att legalisera och göra det tillåtet
Professor i psykiatri: Förlåt men jag måste bryta in för nu gjorde du nått som ständigt görs för att förvirra den här debatten. Jag har inte nämnt ordet legalisering, jag har sagt att vi behöver avkriminalisera eget bruk och jag tror att jag har en enig profession, i stort sett en enig profession och expertis bakom mig. Varje gång vi säger det och lägger fram den dom konsensusdokument som finns från FN, från Lancets kommission, från andra auktoritativa källor blir svaret god dag yxskaft nämligen jasså ni vill legalisera knark fy på er. Ingen från professionen förordar en legalisering av narkotika
Vice ordf. (s): Nej men då tänker jag att då pratar du mer om vilka åtgärder man vidtar när man upptäcker att en ung människa till exempel
Professor i psykiatri: Nej jag pratar om att man fast man att vi behöver börja med att avkriminalisera eget bruk därför att det står i vägen för att folk ska kunna komma in i

behandling. Sen behöver vi också se till att behandlingen är lättillgänglig, håller hög kvalité och att det finns resurser att ge den.
Vice ordf (s): Så du tycker liksom att min oro är helt obefogad att en av en avkriminalisering skulle leda till att det blir mer faktiskt mer okej att börja med cannabis. Som nu polisen nämnde här så är det ju så att dom flesta grava heroinmissbrukare har en gång börjat med cannabis. Alla cannabisbrukare blir ju naturligtvis inte grava missbrukare men
Debattledare (till vice ordf.): Jag måste bara fråga dig dom här länderna som har avkriminaliserat, det finns ju ett par och Norge ska vi höra strax dom är på god väg, följer ni det där?
Vice ordf (s): Jag tycker absolut att man ska följa det. Det tycker jag man ska göra.
Professor i psykiatri: Men om du tycker det, för då det är ju så här, din farhåga är rimlig, jag har delat den, jag har varit oerhört tveksam väldigt länge. Tjugohundraett hade Portugal problem på en nivå som man insåg var rent mänskligt fullständigt oacceptabla. Man gjorde nått som är svårt att föreställa sig i Sverige, man samkallade landets främsta experter och en del utländska också och bad om rekommendationer, vad ska vi göra? Ett av resultaten var att avkriminalisera eget bruk, ett annat var att göra behandling lättillgänglig. Inom loppet av fem år hade dödligheten sjunkit från omkring åttio per miljon invånare och år till omkring en sjundedel av det och det har hållit sig där omkring sen dess och bruket har inte ökat.
Vice ordf (s): Men jag känner att hur kan du leda i bevis att det inte är dom övriga insatserna man gjorde utan precis avkriminaliseringen som det som har gett effekten?
Professor i psykiatri: Jag tror att har man så dåliga resultat som svenska regeringen (ohörbart) har åstadkommit så är bevisbördan på er.
Vice ordf. (s): Okej.

Bilaga 5

Programledare:Vad skulle hända om narkotikainnehav avkriminaliserades? Om det inte längre var kriminellt att bära narkotika på sig?
Ordförande: Som jag ser det är det en påföljdsfråga det här med avkriminaliseringen. Men för mig som narkotikapolis innebär det att det blir en ökad tillgänglighet, så blir det ett ökat missbruk. Det blir inte bra i en stor samhällsstruktur.

Bilaga 6

Vikarierande partiledare (c): Nej men riskerna är uppenbara och facit ser vi ju att vi har rekordmånga unga människor som dör på grund av av narkotika, det är fem gånger så många som EU-snittet och det är klart det säger ju sig självt att i ett läge där man säger att det är kriminellt att ha en sjukdom då gör ju det att dom som har den sjukdomen håller sig borta från sjukvård och behandling. Tittar man dessutom på dom internationella undersökningarna som är gjorda så finns det ganska stora sammanställningar som visar att det här är inte en verksam metod och dessutom så leder det till att man får en ökad dödlighet, där är forskningen ganska tydlig.

Programledare: Och vilka belägg då som du som du hänvisar till finns det för att man inte skulle söka vård till exempel om det är så att man anser att man behöver?

Vikarierande partiledare (c): Ja det gjordes ju en stor sammanställning inför FN:s stora narkotikakonferens tjugohundrasexton som publicerades i Lancet där man gjorde en total genomgång av forskningen och där var man väldigt väldigt tydlig på att kriminalisering av sjukdomen narkotikaberoende det leder till en ökad dödlighet.

Programledare: Vad säger du om det Lena Hallengren (socialministern) att dagens politik leder till en ökad dödlighet som Anders W Jonsson (vikarierande partiledare (c)) ser det?

Socialministern (s): Först tycker jag vi ska slå fast att narkotika göder gängkriminalitet. Jag tycker inte man ska glömma bort det i sammanhanget. Sen är det klart så att jag tänker att Anders ihop med flera som förespråkar att man ska avkriminalisera eget bruk säkert tänker på dom som verkligen har fastnat i ett tungt missbruk, dom människorna ska inte känna sig straffade, men om man förändrar narkotikapolitiken om man tar bort avkriminaliseringen och säger att det är okej att ha knark i fickan då gäller ju det alla. Då gäller det sexton- sjutton- artonåringar också i alla miljöer och inte minst i utsatta områden och jag är väldigt bekymrad över vad det kommer att leda till. Däremot så har ju du Anders helt rätt när du säger att Sverige har en alldeles för hög dödlighet och vi behöver inte ens jämföra oss med andra länder utan vi har en för hög dödlighet och det är ju därför jag är väldigt glad att utskottet har gjort ett tillkännagivande som handlar om att vi måste ha en bättre missbruksvård.

Programledare: men (ohörbart) då att fler skulle missbruka om man tog bort det här förbudet?

Socialministern (s): Ja det är jag absolut övertygad om. Jag tänker det säger ju faktiskt professorn också i inslaget att det kan man inte alls utesluta och Norge som nu står inför

att göra en förändring av sin lagstiftning har gjort en i aftonposten, det är väl motsvarigheten till DN eller nånting sånt, så har man gjort en undersökning bland alla arton- till trettioåringar som inte tidigare har provat narkotika och säger skulle du göra det om det inte fanns ett straff för detta, ja säger tjugotvå procent, jag tycker att det finns mycket som talar för att vi inte ska spela ett så högt spel Anders.
Vikarierande partiledare (c): För det första är det så här att vi har aldrig sagt att man ska ta bort den här lagen. Vårt krav det är det att man måste utvärdera lagen från nittonhundraåttioåtta. Det är ganska tydligt i internationell forskning att den här leder till ökad dödlighet. Argumentet för att ha kvar den det är ju det att det här skulle avskräcka ungdomar från att börja och det utskottet har krävt det är ju att den här lagstiftningen ska utvärderas. Är det så att den i Sverige är en förklaring till att det är nästan sexhundra unga människor som dör, eller är det här förklaringen till att vi har relativt få som använder narkotika? Och det är ju först när man gör den utvärderingen som vi som politiker kan ta ställning till ska den här va kvar eller inte? Och det säger du nej till.

Bilaga 7

Programledare: Varför kan du inte tänka dig att ens utreda frågan (avkriminaliseringen)? Vilket är problemet med det?
Socialministern (s): Nej jag vill gå utskottet till mötes och vi är helt överens om att vi måste göra mycket mer när det gäller att ha en effektiv missbruksvård.
Programledare: Och vilket är problemet med att utreda frågan?
Socialministern (s): Ja dels så menar jag att vi ska ha ett fokus på det som är missbruksvård den måste bli effektiv och jag vill gärna få tillfället att säga att under förra mandatperioden under samma s-ledda regering så blev sprutbyten nånting som inte blev valfritt utan det finns i alla regioner, Naloxon kan förskrivas av sjuksköterska som då häver överdoser, den typen av insatser ska vi fortsätta med och det ska vi också utvärdera, dåliga behandlingsmetoder, dåliga behandlingshem, dom ska vi inte ha kvar men det är en annan sak att diskutera avkriminalisering.
Programledare: Om jag bara får hänga kvar vid den frågan, vilket är problemet med att göra den utredning då som Anders W Jonsson (vikarierande partiledare (c)) vill ha?
Socialministern: Jag menar att det är definitivt politik i vilka signaler man vill skicka. Jag vill ha en bättre missbruksvård men jag vill inte säga till en hel generation unga

människor ah men jag skulle kunna tänka mig att det var okej att ni handla, stoppa i fickan och använda narkotika för eget bruk och därför finns det ingen anledning ser jag att utreda den frågan och det är inte heller det som utskottet har bett mig göra. (...) vi kan också titta oss runt och se hur ser forskningsläget i världen ut och det finns ju absolut inga klockrena samband mellan länder som avkriminaliserat och har en låg dödlighet utan däremot så handlar det om att ha en vårdkedja som funkar och ha en bra missbruksvård och där måste vi göra väldigt mycket mer.